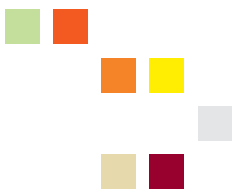

EUs Lisboa-strategi i et norsk perspektiv
The EU Lisbon Strategy – A Norwegian Perspective

NÆRINGS- OG HANDELSDEPARTEMENTET

Ministry of Trade and Industry

Forord

Nærings- og handelsminister Odd Eriksen

Ved inngangen til 2006 opplever Norge sterk vekst og tiltagende sysselsetting. Vi har lav arbeidsledighet, høy yrkesdeltagelse, høy produksjon per arbeider og lave sosiale forskjeller hvis vi sammenlikner oss med resten av verden. Norske bedrifter har vist evne til å være verdensledende på en rekke felter. Norge har et utdanningsnivå som er høyere enn i nesten noe annet land.

Dessuten er Norge et av de landene i Europa som står best rustet til å møte de statsfinansielle utfordringene fra demografisk endring.

Status for Norge må derfor kunne karakteriseres som god. Men det forhindrer ikke at vi står overfor store utfordringer i årene som kommer. Soria Moria-erklæringen danner grunnlaget for en ny politisk kurs i Norge, også for næringspolitikken. Regjeringen er rede til å møte og adressere de utfordringer Norge står overfor.

Globalisering og økt internasjonal konkurranse vil gi oss tilgang på nye markeder og kan gi oss bedre priser på mange av våre viktigste eksportprodukter. Samtidig vil det øke kravet om omstilling i mange bedrifter, og det vil sette ytterligere press på vår evne til å ta i bruk ny teknologi og nye produksjonsmetoder. Den demografiske endringen som vil finne sted i Europa i løpet av de neste 50 år, vil føre til økt press på offentlige budsjetter. Statens pensjonsfond vil gi oss en buffer mot fremtidige pensjonsforpliktelser, men disse midlene er alene ikke nok til å sikre våre fremtidige forpliktelser. På miljøsidan står vi overfor betydelige utfordringer. Hva klimaendringer og forurensning vil bety for norsk verdiskaping i årene

Preface

The Norwegian Minister of Trade and Industry, Odd Eriksen

At the beginning of 2006, Norway is experiencing strong growth and increasing employment. Our companies are world leaders in many areas. We have a low unemployment rate, a high rate of labour participation for men and women, a highly skilled labour force as well as high productivity per worker and a highly egalitarian society. We have one of the highest levels of education in the world. Further, the financial position of the government makes Norway better prepared for the fiscal challenges due to demographic change than most other countries in Europe.

Norway is, in other words, in good shape compared to the rest of Europe and, indeed, almost any other country in the world. Yet one should be careful not to become complacent. We do face challenges in the years to come. The government is ready to face these challenges. We want to give Norway and Norwegian industrial policy a new direction. The new majority government provides a sound foundation for change.

Globalisation and strengthened international competition opens up new markets, as well as giving us the possibility to import more and better products at lower prices. This increases our welfare. At the same time, globalisation increases the necessity of change in many companies, and puts more pressure on our ability to use new technology and innovative production methods. In the next 50 years, demographic changes will increase the strain on public finances. The Norwegian Government Pension Fund will provide a buffer when facing future pension obligations, but these

som kommer er vanskelig å anslå, men konsekvensene kan bli store.

Mange av disse utfordringene er av langsiktig karakter. Skal vi møte slike utfordringer, må vi forberede oss allerede i dag. Tiltak som økt innsats på forskning og utvikling, grep for å styrke næringslivets konkurransevne eller statsfinansielle reformer er kjennetegnet ved at avkastningen først vil komme mange år frem i tid. Dersom vi utsetter å ta de nødvendige avgjørelser, kan kostnaden imidlertid bli desto større. Norge kan ikke basere sin politikk på at vi har gjort det bra. Skal vi kunne opprettholde vår velferd, må vi legge til rette for at næringslivet skal kunne møte morgendagens utfordringer.

Vårt mål er at Norge skal bli en av de ledende, innovative, dynamiske og kunnskapsbaserte økonomier i verden innenfor de områder hvor vi har fortrinn. Norge skal være et godt land å drive næringsvirksomhet i. Næringslivet er avhengig av at det føres en økonomisk politikk som sikrer konkurransevnen. Vi vil gi stabile og forutsigbare rammebetingelser og føre en aktiv og moderne næringspolitikk hvor staten er engasjert i partnerskap med næringsliv og arbeidstakerne. Vi vil etablere gode rammebetingelser som bidrar til innovasjon og nyskaping. Det offentlige virkemiddelapparatet skal styrkes og være en fleksibel partner. Staten skal engasjere seg på et bredt felt i næringspolitikken for å bidra til nyskaping og et konkurransedyktig næringsliv, innenfor forskning og utvikling, i lokalisering og markedsføring, i partnerskap som tilrettelegger, i kapitaltilgang og eierskap. Strategiske nasjonale satsinger skal bygge opp under målet om å skape en bærekraftig utvikling, gjøre Norge til et miljøpolitisk foregangsland og skape arbeidsplasser i hele landet.

Som nærings- og handelsminister vil jeg særlig vektlegge behovet for å sikre gode rammebetingelser for næringslivet. Den største delen av norsk verdiskaping foregår i privat sektor. Private aktører har selv det beste grunnlaget for å ta beslutninger om hvordan de kan bruke sine egne ressurser på en mest mulig produktiv måte. Men gjennom gode rammevilkår kan det offentlige bidra til å legge til rette for at næringslivet utnytter sitt potensial.

funds alone do not cover the full expected costs. When it comes to climate change and pollution, the exact impact on future Norwegian growth is difficult to predict. However, the consequences could be significant.

Many of these challenges are of a long-term character. Still, we must start preparing today. The dividends from initiatives such as increased research and development, measures to strengthen commercial and industrial competitiveness, or public sector reform will not be evident overnight. But if we delay making the necessary decisions, the costs could become even higher. Norway cannot rest on her laurels and base her policies simply on having done well in the past.

Our goal is that Norway through trade and industry becomes one of the leading, innovative, dynamic and knowledge-based economies in the world within fields of comparative advantage. Hence, Norway should become even more business-friendly. We want to provide stable and reliable conditions for business, and carry out a vigorous trade and industrial policy where the government is in active partnership with trade and industry as well as the workforce. We want to establish conditions favourable to innovation and creativity. The public support system should be strengthened and should act as a flexible partner. The government will contribute to the development of innovative and competitive business by giving support within the fields of research and development, localisation and marketing, by being a partner in adaptation of new technology, by improving the supply of capital and by being a supportive owner. Strategic national initiatives should support the goals of sustainable development, strengthening Norway's position at the forefront of environmental policy making and creating new job opportunities throughout the country.

As the Norwegian Minister of Trade and Industry, I would like to stress the need to ensure favourable conditions for business. The lion's share of Norwegian wealth creation occurs in the private sector. Private enterprises should decide the most productive way to use their own resources. The public authorities can contribute to business reaching its potential by establishing favourable general conditions for business.

I gode rammebetingelser ligger det at staten må ha god styring med offentlige midler, slik at midlertidig høye oljeinntekter ikke undergraver muligheten til lønnsom drift i privat sektor. Det innebærer å legge til rette for effektive skattemessige rammevilkår for næringslivet, slik at vi får inn de skatteinntektene vi trenger med minst mulig verdiskapingstap. Det innebærer at norske myndigheter er villig til å gjøre risikoinvesteringer i innovative virksomheter dersom kapitalmarkedene ikke fungerer effektivt. Gode rammebetingelser betyr også at det offentlige tar ansvar for å sikre en høyt kvalifisert arbeidsstyrke ved å legge til rette for kvalitet i utdanningssystemet. Man må gi støtte til forskning på områder hvor usikkerhet om bedriftsøkonomisk avkastning er stor, men hvor ny kunnskap kan bidra til at økonomien som helhet får en gevinst. Og ikke minst kan det offentlige bidra ved å sikre tilgang til markeder, både gjennom å bygge ut en god infrastruktur og ved å åpne nye internasjonale markeder gjennom handelsavtaler. Arbeidet for å sikre våre viktigste eksportmarkeder, og da særlig EØS-området, står selvsagt også sentralt.

Den rapporten som foreligger nå, er den fjerde norske rapporten som er utgitt i lys av arbeidet med EUs Lisboa-strategi. Lisboa-strategien er EUs strategi for vekst og sysselsetting. Rapporten innledes med en kortfattet gjennomgang av hva Lisboa-strategien er og bakgrunnen for strategien. Dessuten viderefører vi et sentralt element fra tidligere rapporter om Lisboa-strategien. Vi presenterer de 14 strukturindikatorer EU har valgt ut som særlig viktige for å evaluere arbeidet med Lisboa-strategien, og sammenlikner Norge med EU-landene på disse målene. Dette gir et grunnlag for å kunne vurdere hvordan Norge måler seg på de samme indikatorene som EU legger til grunn i sin evaluering.

Lisboa-strategien er ment som et redskap for å fremme nasjonale strategier for økonomisk vekst. Mange av landene i EU står overfor betydelig større utfordringer på det økonomiske området enn hva som er tilfellet i Norge. Lisboa-strategien skal bidra til at man tar tak i disse nasjonale utfordringene. Et økonomisk sterkt Europa er ikke bare bra for EU selv. Det er i høyeste grad også av betydning for Norge. EØS-området er vårt største marked. I perioden januar til september 2005 gikk 81 pst. av vår eksport til land i EU, og 69 pst. av

Good business conditions has several implications. The government needs to manage public resources so that the temporarily high revenues from petroleum do not undermine the possibilities for profitable business activity in the private sector. Optimal tax conditions for business are vital; we must collect the taxes we need, while minimizing to the extent possible the potential loss in wealth creation. The Norwegian government should furthermore be willing to make venture capital investments in innovative businesses if there are inefficiencies in the capital market. Contributing to the development of a highly qualified workforce by increasing the quality of the educational system is essential. The government will also support research in areas where the financial return is uncertain, but where new knowledge can contribute positively to the economy as a whole. In addition, the government will contribute by securing access to markets through functional infrastructure and by opening up new international markets through trade agreements. The ongoing work to ensure access to our most important markets, and in particular the EEA area, is important.

This publication is the fourth Norwegian report to give a Norwegian perspective on the Lisbon strategy of the EU. The Lisbon strategy is the EU strategy for jobs and growth. The report starts with a brief review of the Lisbon strategy and its basis. Further, we continue the practice from previous reports. We present the 14 structural indicators the EU has chosen to evaluate the progress on the Lisbon strategy. We include Norway in the statistical material, and apply the indicators to Norway in order to compare our performance to that of the EU countries.

The Lisbon strategy is a tool to create national strategies for economic growth. Many EU countries face significantly greater economic challenges than we do. However, we believe the Lisbon strategy will be important in creating a better environment for jobs and growth both within the EU and in Europe as a whole. A strong economy in Europe is not just favourable to the EU. It will also have a great bearing on Norway. The EEA area is our largest market. In the period from January to September 2005, 81 percent of our export went to countries within the EU, and 69 percent of our import originated from the EU. This means that

vår import kom fra EU. Det innebærer at vekst og velferd i Norge er nært knyttet opp til utviklingen i Europa. Et Europa i vekst er kanskje den beste garantien for økt velferd også i Norge.

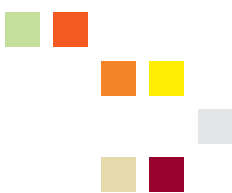
growth and prosperity in Norway is closely connected to development in Europe. Growth in Europe is perhaps the best way to ensure increased prosperity in Norway as well.

Odd Eriksen

A handwritten signature in black ink that reads "Odd Eriksen". The signature is fluid and cursive, with a large initial "O" and a long, sweeping underline.

Nærings- og handelsminister
Minister of Trade and Industry

Innhold

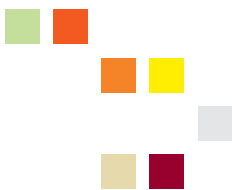
Forord	1
Oppsummering	7
1 Et norsk perspektiv på Lisboa-strategien . . .	11
EUs tilnærming	12
Nasjonale reformprogrammer	14
Lisboa-strategien som styringsmetode	15
Hvordan er EUs perspektiv i Lisboa-strategien relatert til Norge og norsk politikk?	17
2 De integrerte retningslinjene	21
Makroøkonomiske retningslinjer	21
Mikroøkonomiske retningslinjer (strukturtiltak) .	23
Retningslinjer for sysselsettingspolitikken	28
3 Strukturindikatorene	33
1. BNP per innbygger	33
2. Arbeidskraftsproduktivitet	35
3. Utgifter til FoU som andel av BNP	37
4. Utdanningsnivå	38
5. Sammenliknende prisnivå	39
6. Private investeringer i realkapital	42
7. Utslipp av klimagasser	42
8. Energiintensitet	43
9. Transport	45
10. Sysselsettingsfrekvens	47
11. Sysselsettingsfrekvens for eldre arbeidstakere	49
12. Risiko for fattigdom	51
13. Spredning av regional arbeidsløshet	51
14. Langtidsledighet	52
Bokser:	
<i>Boks 1: Globalisering: Kinas nye rolle i verdensøkonomien</i>	9

Table of Contents

Preface	1
Executive Summary	7
1 A Norwegian perspective on the Lisbon strategy	11
The EU approach	12
National reform programmes	14
The Lisbon strategy as a method of governing .	15
How is the EU perspective on the Lisbon strategy related to Norway and Norwegian policies?	17
2 The integrated guidelines	21
Macroeconomic guidelines	21
Microeconomic reforms to raise Europe's growth potential	23
Guidelines for employment policies	28
3 The Structural Indicators	33
1. GDP per capita in PPS	33
2. Labour productivity	35
3. Gross Domestic Expenditure on R&D	37
4. Youth Education Attainment	38
5. Comparative Price Levels	39
6. Business investment	42
7. Greenhouse Gas Emissions	42
8. Energy Intensity of the Economy	43
9. Volume of Freight Transport Relative to GDP	45
10. Employment rate	47
11. Employment rate of older workers	49
12. At-risk-of-poverty rate	51
13. Dispersion of regional unemployment rates .	51
14. Long-term unemployment rate	52
Boxes:	
<i>Box 1: Globalisation: China's new role in the world economy</i>	9

<i>Boks 2: Kok-rapporten</i>	13
<i>Boks 3: Kommisjonens reformprogram for EU</i> ...	13
<i>Boks 4: Hva er koordineringsmetoden?</i>	16
<i>Boks 5: Demografisk endring: Økt kostnad ved å finansiere pensjonssystemet</i>	20
<i>Boks 6: USA vs. Europa: Er Europa utkonkurrert?</i>	31

<i>Box 2: The Kok Report</i>	13
<i>Box 3: The Commission's Reform Programme for the EU</i>	13
<i>Box 4: What is the open method of coordination?</i>	16
<i>Box 5: Demographic change: Increased costs by financing the pension system</i>	20
<i>Box 6: U.S. versus Europe: Is Europe being outstripped?</i>	31

Oppsummering

Lisboa-strategien er EUs strategi for økt sysselsetting og vekst. Strategien ble vedtatt på EUs toppmøte i Lisboa i 2000 og er EUs svar på to av de viktigste utfordringene vi står overfor i dette tiåret; globalisering og demografisk endring. Dette er utfordringer som ikke er begrenset til EU, og som i høyeste grad også berører Norge. Det er utfordringer som krever nasjonale tiltak, men hvor internasjonalt samarbeid kan bidra til bedre løsninger. Lisboa-strategien er et forsøk på å finne løsninger i et europeisk perspektiv. EU er vår nærmeste geografiske nabo. Regionen inkluderer våre nærmeste historiske og kulturelle relasjoner og innbefatter de fleste av våre sentrale allierte. Da EU i tillegg er vår største handelspartner er Lisboa-strategien et naturlig referansepunkt for Norge i denne sammenheng.

Da Lisboa-strategien ble vedtatt var målet at EU innen 2010 skulle bli den mest konkurransedyktige og dynamiske kunnskapsbaserte økonomien i verden, en økonomi som kan skape en bærekraftig økonomisk vekst med flere og bedre arbeidsplasser og større sosial utjevning, med respekt for miljøet. I forbindelse med evalueringen av strategien høsten 2004 ble det imidlertid konkludert med at strategien så langt ikke hadde hatt den ønskede effekt. Som resultat av dette ble det besluttet å gjøre en rekke endringer i Lisboa-strategiens utforming. Under toppmøtet 22.-23. mars 2005 fastsatte Det europeiske råd nye retningslinjer for Lisboa-strategien.

Rådet bestemte at strategien skulle fokusere mer målrettet på vekst og sysselsetting. Det ble lagt vekt på at Europa må fornye grunnlaget for sin konkurranseevne ved å satse på kunnskap, innovasjon og investering i den menneskelige kapital. Imidlertid ble det presisert at Lisboa-strategien fremdeles baserer seg på tre pilarer, nemlig økono-

Executive Summary

The Lisbon strategy is EU's strategy for jobs and growth. The strategy was adopted at the Council of the European Union in 2000 and is the EU's answer to two of the most important challenges we face in this decade: globalisation and demographic changes. These challenges are not confined to the EU, but affect Norway as well. They require action at the national and the international level. The Lisbon strategy is an attempt to find solutions from a European perspective. The EU is our closest neighbour, both in geographical, historical and cultural terms, and includes most our important allies. In addition, the EU is our largest trading partner. Hence, the Lisbon strategy is a natural point of reference for Norway.

When the Lisbon strategy was adopted the objective was by 2010 to make the EU the most competitive and dynamic knowledge-based economy in the world, capable of sustainable economic growth with more and better jobs and greater social cohesion, with respect for the environment. In connection with the evaluation of the strategy in autumn 2004, the conclusion was that thus far the strategy had not had the desired effect. As a result of this, it was decided to make a number of changes in the formulation of the Lisbon strategy. During the 22-23 March 2005 summit, the Council of the European Union established new guidelines for the strategy.

The Council decided that the strategy should concentrate on employment and growth. It was stressed that Europe needs to improve its competitiveness by focusing on knowledge, innovation and investment in human capital. However, it was made clear that the Lisbon strategy remains based on the three pillars: economic growth, social dimension and regard for the environment. There is an explicit goal in the strategy to utilise the synergy effect between these three areas of interest. At the same

misk utvikling, en sosial dimensjon og miljøhensyn. I arbeidet med Lisboa-strategien er det en uttalt målsetting at man skal utnytte synergieffekter mellom disse tre områdene. Samtidig understrekes det at det ikke er noen motsetning mellom dem. Videre vedtok man at strategien skal bygge på tre hovedprioriteringer. Disse tre områdene er

1. investeringer i kunnskap og innovasjon,
2. å gjøre Europa mer attraktivt for investeringer og arbeid,
3. vekst og sysselsetting for økt sosial inkludering.

Nyorienteringen av Lisboa-strategien våren 2005 tilførte også et nytt styringsverktøy; de nasjonale reformprogrammene. De nasjonale reformprogrammene tar utgangspunkt i de integrerte retningslinjene. Målsetningen er at de nasjonale reformprogrammene skal fundamenteres i en nasjonal debatt om viktige emner knyttet til den økonomiske politikken.

Det siste kapitlet i denne rapporten presenterer en oppdatert gjennomgang av de 14 viktigste strukturindikatorerne som brukes i Lisboa-strategien. Norge utmerker seg med å ligge over gjennomsnittet i EU på områder som bruttonasjonalprodukt per innbygger, arbeidsproduktivitet og sysselsettingsandel. For sysselsetting marker Norge seg med høye sysselsettingsandeler for begge kjønn og for eldre arbeidstagere. Videre kan Norge vise til lav langtidslidighet. På andre områder, som forskning og utvikling som andel av BNP, og for utslipp av drivhusgasser er det norske resultatet omtrent som for gjennomsnittet i EU.

Strukturindikatorerne kan gi oss et nyttig overblikk over mange områder i økonomien. Slike tall må imidlertid brukes med varsomhet. En indikator gir bare et utsnitt av virkeligheten. Som nevnt utmerker Norge seg med lav langtidslidighet. Samtidig har Norge langt flere på uføretrygd enn hva som er vanlig i resten av Europa. Det betyr at vi faktisk kan ha betydelig utfordringer i arbeidsmarkedet selv om de strukturindikatorerne som er presentert i denne rapporten, gir et positivt bilde. Statistikk må vurderes opp mot et mer helhetlig perspektiv før det brukes som retningslinje for utforming av politikk.

time, it is stressed, there is no conflict between them. It was furthermore decided that the strategy is to be built on three main priorities. These three areas are:

1. Investments in knowledge and innovation,
2. To make Europe a better region for investment and work,
3. Growth and employment to increase the social inclusion.

The new orientation of the Lisbon strategy in spring 2005 also added a new management tool: the national reform programmes. The ambition is to use the programmes to foster national debate about important subjects in relation to economic policies.

The last chapter in this report presents an updated review of the 14 most important structural indicators that are being used in the Lisbon strategy. Norway is above the EU average in areas such as GDP per capita, labour productivity and labour participation. Regarding the latter, Norway has above average levels of employment for both genders, as well as for older employed persons. Norway furthermore shows low long-term unemployment. In other areas, such as research and development as a percentage of GDP and emissions of greenhouse gasses, the Norwegian results are comparable with the average level in the EU.

The structural indicators can provide us with a useful overview of a wide range of areas in the economy. These numbers must, however, be used with care. An indicator only represents a particular part of the full picture. As mentioned, Norway distinguishes itself with low long-term unemployment. At the same time, Norway has many more citizens on disability pension than other European countries. This means that we may have significant challenges in the labour market even though the structural indicators, as presented in this report, show a positive view. Statistics must be evaluated within a comprehensive perspective before being used as guidelines when forming policies.

Boks 1: Globalisering: Kinas nye rolle i verdensøkonomien

Globalisering er betegnelsen på en tiltagende integrasjon av markeder for varer og innsatsfaktorer og for hurtigere spredning av teknologi på tvers av landegrensene. I den forstand er globalisering ikke noe nytt. Det har vært en kontinuerlig prosess for å liberalisere verdenshandelen siden 2. verdenskrig. Men de siste årene har vi opplevd et nytt fenomen knyttet til globaliseringen. Kina har blitt en stor aktør i internasjonal handel.

Med 1,3 mrd. innbyggere utgjør Kina ca. 20 pst. av verdens samlede befolkning. Kinas BNP på 1 588 mrd. USD utgjør imidlertid bare 4 pst. av verdens samlede bruttoprodukt (tall for 2004, kilde: Economist Intelligence Unit og Verdensbanken). Kinas samlede import utgjør 6,3 pst. og eksporten 8 pst. av verdens handel (tall for 2003, kilde: Eurostat).

Disse tallene antyder for det første at det er langt igjen før Kina får en økonomisk posisjon som reflekterer landets andel av verdens befolkning. Men samtidig må man merke seg at Kina allerede nå spiller en viktigere rolle i verdensøkonomien enn det landets totale produksjon, målt som BNP, alene skulle tilsi. Dette reflekteres i at Kina må betegnes som en svært åpen økonomi, gitt landets størrelse og utviklingsnivå. Kinas samlede handel utgjorde i 2003 totalt 60,1 pst. av BNP. Til sammenlikning utgjorde samlet handel bare 9,8 pst. av BNP i USA i 2002 (kilde: Verdensbanken). Kina var i 2004 EUs nest viktigste handelspartner etter USA, med totalt 8,8 pst. av samlet handel. Kinesiske produkter utgjorde 12,3 pst. av EUs samlede import (nest størst marked, etter USA), og 5 pst. av EUs samlede eksport (tredje største marked etter USA og EFTA). Kinesiske varer utgjorde 18,3 pst. av japansk import og 11,1 pst. av amerikansk import (tall fra 2002, kilde: IMF).

Denne rollen har Kina oppnådd på svært kort tid. For 25 år siden var Kina en helt minimal aktør i det internasjonale handelssamkvemet. Og det er ingen grunn til å tro at vi har sett slutten på veksten i Kinas handel. Kina har trolig ennå betydelige arbeidskraftsressurser som ikke utnyttes effektivt.

Med Kina har det kommet en aktør på verdensmarkedet som fundamentalt utfordrer den etablerte industrielle struktur. Kinas store tilgang på arbeidskraft fører til at arbeidsintensiv industri over hele verden nå utsettes for et kostnadspress som inntil få år siden var ukjent. Kinas økende rolle som leverandør fremholdes som en vesentlig faktor for å forklare hvorfor Europa og USA, til tross for stigende råvarepriser, har opplevd lav og stabil inflasjon de siste årene. Som eksempel kan nevnes at SSB i Økonomiske analyser 6/2003 anslo at økt import fra Kina bidro til å redusere den norske importprisveksten med 0,9 pst. per år.

Samtidig har Kina, i kraft av sin størrelse, ressurser til å utfordre de allerede industrialiserte landene også på andre områder. Man må forvente at Kina i årene fremover blir en stadig viktigere leverandør av egne merkevarer, av kapitalintensive varer og av høyteknologi. Dessuten er det mulig at Kina bare representerer starten på en ny utvikling. Dersom India klarer å oppnå samme vekstrater som Kina, vil dette kunne ha minst like stor effekt på verdenshandelen som det Kina har hatt de siste årene.

Box 1: Globalisation: China's new role in the world economy

The increasing integration of products and input factors, as well as increased adaptation of technology across borders, is known as globalisation. By this definition, globalisation in itself is not new. There has been an ongoing process to liberalise world trade ever since World War II. However, in recent years we have seen a new phenomenon in connection with globalisation. China has become a major player in international trade.

With a population of 1.3 billion, China accounts for almost 20 percent of earth's total population. China's GDP of \$1.588 billion in comparison accounts for only 4 percent of the world's total gross product (amounts from 2004, source: Economist Intelligence Unit and the World Bank). The total Chinese imports amount to 6.3 percent and exports 8 percent of the total world trade (figures from 2003, source: Eurostat).

These figures suggest that the economic position of China still does not reflect its share of the world population. At the same time, one notices that China is already a more significant player in the world economy than the total production of goods and services, measured as GDP, alone would suggest. This reflects that China is already considered to have a fairly open economy, given the size of the country and its level of development. In 2003, Chinese foreign trade totalled 60.1 percent of its GDP. In comparison, the amount of foreign trade in the U.S. totalled 9.8 percent of its GDP (source: The World Bank). By 2004 China had become the EU's second largest trading partner, next to the U.S., with a total of 8.8 percent of the total trade. Chinese products accounted for 12.3 percent of the EU's total imports (the second largest market, next to the U.S.), and 5 percent of the total exports from the EU (third largest market, to the U.S. and the EFTA). Chinese products totalled 18.3 percent of Japanese imports and 11.1 percent of American imports (amounts from 2002, source: IMF).

China has achieved this position in a very short period of time. Twenty-five years ago China was considered a marginal player in the field of international trade. Now there is no reason to think that the growth in Chinese foreign trade is about to come to an end. There are most likely significant labour resources in China that are not yet being utilised effectively.

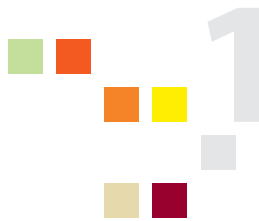
China's growing importance in the world market fundamentally challenges the established industrial structure. China's access to relatively cheap labour resources put a cost pressure on labour intensive industries all over the world. China's role as a supplier is considered a significant factor in explaining why Europe and the U.S., despite increasing prices of raw materials, have experienced low and stable inflation in recent years. For example, the Statistics Norway (SSB) in Financial Analysis 6/2003 showed that increased imports from China had contributed to reducing the rate of Norwegian import prices by 0.9 percent per year.

At the same time, due to its size China has the resources to challenge the already industrialised countries in other areas too. It is expected that China will strengthen its role as a supplier of its own branded products, capital-intensive products and advanced technology in the near future. There is also the possibility that the country merely represents the start of a new development. If India manages to achieve the same

Hva betyr Kinas nye rolle for Europa? For det første betyr det tilgang på mer konkurransedyktige varer, særlig konsumvarer. Kinesiske tekstiler utgjør en stadig stigende andel av vareomsætningen i Europa. Det innebærer også at det har åpnet seg et nytt eksportmarked for europeiske produkter. Men samtidig betyr det at særlig arbeidsintensiv industri utsettes for sterkere konkurranse. Dersom man møter en slik utfordring med å beskytte bestående industristruktur, risikerer man å støtte opp om bedrifter som ikke lenger har fortrinn på verdensmarkedet. Subsidier og konkurransehindringer vil over tid kunne føre til at man opprettholder en næringsstruktur med lav fortjeneste og fallende verdiskaping. Skal man opprettholde sin verdiskaping over tid, må de europeiske land isteden utnytte de områdene hvor de er sterke.

growth trend as China, we can expect that they will influence world trade at least as much as China has in recent years.

How does China's new role affect Europe? First of all, it means an increase in access to competitive products, especially consumer goods. Chinese textiles also account for a rising share of the product sales in Europe. In turn, this also means that the European export market can expand. Simultaneously, it means more intense competition, especially for the labour intensive industries. If we are to face such challenges by protecting existing industrial structures, we risk supporting businesses that no longer have an advantage in the global market. Over time, subsidies and restrictions on competition can result in us maintaining an industrial structure with low profits and declining wealth creation. If Europe is to sustain its wealth creation over time, it must concentrate on areas where it has comparative advantage.

Et norsk perspektiv på Lisboa-strategien

Lisboa-strategien er EUs strategi for økt sysselsetting og vekst. Strategien ble vedtatt på EUs toppmøte i Lisboa i 2000 og er EUs svar på to av de viktigste utfordringene vi står overfor i dette tiåret; globalisering og demografisk endring. Dette er utfordringer som ikke er begrenset til EU, og som i høyeste grad også berører Norge. Det er utfordringer som krever nasjonale tiltak, men hvor internasjonalt samarbeid kan bidra til bedre løsninger. Lisboa-strategien er et forsøk på å finne løsninger i et europeisk perspektiv. EU er vår nærmeste geografiske nabo. Regionen inkluderer våre nærmeste historiske og kulturelle relasjoner, er vår største handelspartner og innbefatter de fleste av våre sentrale allierte. EU er derfor et naturlig referansepunkt for Norge i denne sammenheng.

Lisboa-strategien er både et bidrag til videreutviklingen av fellesskapet i EU og et forsøk på å styrke medlemslandenes fokus på sysselsetting og vekst. Gjennom EØS-avtalen og norsk deltakelse i EU-programmer er Norge på mange områder involvert i arbeidet som foregår i EU. Arbeidet med Lisboa-strategien påvirker det indre marked og dermed integrasjonen gjennom EØS-avtalen.

Norge, som del av EØS og dermed det økonomiske samarbeidet i Europa, ønsker å forholde seg aktivt til et initiativ som er ment å forme den europeiske økonomiske utviklingen i årene som kommer. Målene i Lisboa-strategien om økt sysselsetting og vekst er også mål vi har for utviklingen av det norske samfunn. Lisboa-strategien gir oss en mulighet til å sammenlikne oss med andre europeiske land på viktige politiske områder.

A Norwegian perspective on the Lisbon strategy

The Lisbon strategy is EU's strategy for jobs and growth. The strategy was adopted at the Council of the European Union in 2000 and is the EU's answer to two of the most important challenges we face in this decade: globalisation and demographic changes. These challenges are not confined to the EU, but affect Norway as well. They require action at the national and the international level. The Lisbon strategy is an attempt to find solutions from a European perspective. The EU is our closest neighbour, both in geographical, historical and cultural terms, and includes most our important allies. In addition, the EU is our largest trading partner. Hence, the Lisbon strategy is a natural point of reference for Norway.

The Lisbon strategy is both a contribution to the continued development of the community in the EU and an attempt to strengthen the Member States' focus on jobs and growth. Through the EEA Agreement and Norwegian participation in the EU programmes, Norway is in many ways involved in the work occurring in the EU. The work with the Lisbon strategy affects the internal market and thereby the integration through the EEA Agreement.

As a signatory to the EEA Agreement and thereby a partner in the economic cooperation in Europe, Norway will take an active approach to an initiative which is meant to shape the European economic development in the years to come. The objectives of the Lisbon Agreement, to increase jobs and growth, are similar to our own goals for Norway. The Lisbon strategy provides us with an opportunity to compare ourselves with other European countries in important political areas.

EUs tilnærming

Da Lisboa-strategien ble vedtatt var målet at EU innen 2010 skulle bli den mest konkurransedyktige og dynamiske kunnskapsbaserte økonomien i verden, en økonomi som kan skape bærekraftig økonomisk vekst med flere og bedre arbeidsplasser og større sosial utjevning, med respekt for miljøet. I forbindelse med evalueringen av strategien høsten 2004 ble det imidlertid konkludert med at strategien så langt ikke hadde hatt den ønskede effekt (se boks 2). Som resultat av dette ble det besluttet å gjøre en rekke endringer i Lisboa-strategiens utforming. Under toppmøtet 22.-23. mars 2005 fastsatte Det europeiske råd nye retningslinjer for Lisboa-strategien.

Rådet bestemte at strategien skulle fokusere mer målrettet på vekst og sysselsetting. Det ble lagt vekt på at Europa må fornye grunnlaget for sin konkurranseevne ved å satse på kunnskap, innovasjon og investering i den menneskelige kapital. Imidlertid ble det presisert at Lisboa-strategien fremdeles baserer seg på tre pilarer, nemlig økonomisk utvikling, en sosial dimensjon og miljøhensyn. I arbeidet med Lisboa-strategien er det en uttalt målsetting at man skal utnytte synergieffekter mellom disse tre områdene. Samtidig understrekes det at det ikke er noen motsetning mellom dem. Vekst og konkurranseevne må forstås som instrumenter for å sikre sosiale og miljømessige hensyn. Istedenfor å integrere den sosiale dimensjon og miljø i Lisboa-strategien, ble det isteden bestemt at disse områdene skal følges opp gjennom egne strategier. Både Kommisjonen og medlemslandene skal imidlertid arbeide for å koordinere tiltak på tvers av de tre områdene.

Videre vedtok man at strategien skal bygge på tre hovedprioriteringer. Disse tre områdene er

1. investeringer i kunnskap og innovasjon,
2. å gjøre Europa mer attraktivt for investeringer og arbeid,
3. vekst og sysselsetting for økt sosial inkludering.

På bakgrunn av disse tre overordnede satsingsområdene er det så utarbeidet integrerte retningslinjer som omfatter 24 politikkområder. Disse bygger på tidligere retningslinjer for økonomi og sysselsetting. De integrerte retningslinjene er igjen delt inn i generelle makroøkonomiske retningslinjer, strukturtiltak og sysselsettingstiltak. Hver av retningslinjene inneholder en gjennomgang av relevante tiltak knyttet til den angitte retningslinje.

The EU approach

When the Lisbon strategy was adopted the objective was by 2010 to make the EU the most competitive and dynamic knowledge-based economy in the world, capable of sustainable economic growth with more and better jobs and greater social cohesion, with respect for the environment. In connection with the evaluation of the strategy in autumn 2004, the conclusion was that thus far the strategy had not yet had the desired effect (see Box 2). As a result of this, it was decided to make a number of changes in the formulation of the Lisbon strategy. During the 22-23 March 2005 summit, the Council of the European Union established new guidelines for the strategy.

The Council decided that the strategy should concentrate on employment and growth. It was stressed that Europe needs to improve its competitiveness by focusing on knowledge, innovation and investment in human capital. However, it was made clear that the Lisbon strategy remains based on the three pillars of economic growth, the social dimension and regard for the environment. There is an explicit goal in the strategy to utilise the synergy effect between these three areas of interest. At the same time, it is stressed, there is no conflict between them. Growth and the ability to compete must be understood as instruments to secure social and environmental considerations. Instead of integrating the social dimension and the environment in the Lisbon strategy, it was decided that these fields were to be followed-up through their own strategies. Both the Commission and the Member States are however working towards coordinating their efforts across these fields.

It was furthermore decided that the strategy is to be built on three main priorities. These three areas are:

1. Investments in knowledge and innovation,
2. To make Europe a better region for investment and work,
3. Growth and employment to increase the social inclusion.

Based on these three governing focus areas, guidelines have been developed that cover 24 policy areas. These are built on the former guidelines for economy and employment. The integrated guidelines are divided into general macroeconomic guidelines, microeconomic guidelines and employment

Boks 2: Kok-rapporten

Høsten 2004 satte Kommisjonen, etter anmodning fra Det europeiske råd, ned en høynivågruppe for å gjøre en uavhengig granskning av fremskritt under Lisboa-strategien. Gruppen var ledet av Nederlands tidligere statsminister Wim Kok, og skulle særlig ta hensyn til hvordan utvidelsen påvirket strategien. På bakgrunn av rapporten skulle Kommisjonen og medlemsstatene forberede midtveisgjennomgangen på vårtoppmøtet 2005.

Gruppen konkluderte med man i det store og hele ikke hadde nærmet seg målsetningen om å gjøre Europa til verdens mest konkurransedyktige økonomi. Kok-gruppens rapport påpekte at den politiske viljen og oppfølgingen av strategien i medlemslandene ikke var sterk nok, og at det var nødvendig at strategien i det videre fokuserte mer på økonomisk vekst og sysselsetting.

Ifølge rapporten skyldes mangelen på resultater en overfylt dagsorden, dårlig koordinering og motstridende prioriteringer. Den viktigste årsaken identifiseres imidlertid som fraværet av politisk handling. Rapporten konkluderte med at de tre elementene i den opprinnelige Lisboa-strategien fortsatt er nødvendige bestanddeler i strategien: Økonomisk vekst og sosiale og miljømessige hensyn betinger hverandre. For at Europa skal kunne øke sin velferd må imidlertid sysselsettingen og produktivitetsveksten øke. Dette må skje ved gjennomføring av en rekke strukturreformer innenfor et forsvarlig makroøkonomisk rammeverk.

Videre understreket Kok-gruppen nødvendigheten av at medlemsstatene forpliktet seg til oppfølging av strategien. Det må utvikles nasjonal politikk som forholder seg til medlemslandenes behov innenfor et alleuropeisk rammeverk. Rapporten argumenterte for at en videreføring av strategien krever større konsistens i politikktutforming, at man involvere de nasjonale parlamentene og arbeidslivets parter i strategien og at man er klarere og mer presis hva gjelder strategiens målsettinger.

Boks 3: Kommisjonens reformprogram for EU

Parallelt med de nasjonale reformprogrammene skal Kommisjonen ha ansvaret for et eget program som gjennomgår utfordringer som krever løsninger på EU-nivå. Det første programmet ble presentert den 20. juli 2005. Her trekker Kommisjonen frem åtte punkter for å skape mer vekst og arbeid. Disse åtte punktene er:

1. Gi støtte til kunnskapsutvikling og innovasjon i Europa
2. Gjennomgå politikk for nasjonale overføringer
3. Forbedre og forenkle reguleringer som påvirker næringsvirksomhet
4. Gjennomføre det indre marked for tjenester
5. Få en ambisiøs avslutning på den pågående forhandlingsrunden i WTO (Doha-runden)
6. Fjerne hindringer for mobilitet; både fysisk mobilitet, arbeidsmobilitet og kunnskapsmobilitet
7. Utvikle en enhetlig tilnærming til økonomisk migrasjon
8. Gi støtte for å håndtere de sosiale effekter av økonomisk restrukturering

Box 2: The Kok Report

In autumn 2004, the Commission appointed, following the request from the Council of the European Union, a top-level group to make an independent review of the progress with the Lisbon strategy. The former Dutch Prime Minister, Wim Kok, chaired the group, and they were to explore in particular how the enlargement had affected the strategy. The Commission and the Member States were to conduct an interim review based on the report at the spring 2005 summit.

The conclusion of the group was that to a large extent there had been little or no progress on meeting the goals about making Europe the most competitive knowledge-based economy in the world. The report from the Kok group pointed out that the political will and commitment in carrying out the strategy among the Member States was not sufficiently strong, and that it was necessary for the strategy in the future to focus more on economic growth and jobs.

According to the report, the lack of results was due to an overcrowded agenda, poor coordination and conflicting priorities. However, the real problem was identified as lack of political action. The report concluded that the three elements from the original Lisbon strategy were still essential parts of the strategy: economic growth, the social dimension and regard for the environment. In order for Europe to be able to increase the well being of its citizens, it is necessary to increase employment and productivity. This must occur via a series of structural reforms within a prudent macroeconomic framework.

The Kok group emphasised the obligation of the Member States to follow-up their commitment to the strategy. National policies need to be developed to meet the needs of the Member States within an all-European framework. The report suggested that an implementation of the strategy requires more consistency in the shaping of the policies, that the national parliaments and the partners in the workplace be more involved in the strategy, and that the definition of the goals be made clearer and more precise.

Box 3: The Commission's Reform Programme for the EU

Parallel with the national reform programme, the Commission has the responsibility for its own programme to implement the changes that require resolution at the EU level. The first programme was launched on 20 July 2005. The Commission highlights eight initiatives to create growth and jobs. These eight points are:

1. Provide support to the development of knowledge and innovation in Europe
2. Reform of state aid policy
3. Improvement and simplification of the regulatory framework in which business operates
4. Completion of the internal market for services
5. Completion of an ambitious agreement in the WTO (Doha round)
6. Removal of obstacles to mobility: physical, labour and academic mobility
7. Develop a common approach to economic migration
8. Provide support to efforts to deal with the social consequences of economic restructuring

Medlemslandene har blitt oppfordret til å utnevne en person som skal være nasjonalt ansvarlig for arbeidet med reformprogrammet. Noen land har på dette grunnlag utpekt en herr eller fru Lisboa. En gruppe land mener imidlertid at det er statsministeren som må være nasjonalt ansvarlig for programmet. Hvilken stilling Mr/Ms Lisbon har vil derfor variere mellom de ulike medlemslandene. Det varierer fra land til land hvorvidt det er en politiker eller en byråkrat, eller hvilket departement vedkommende er knyttet til.

Nasjonale reformprogrammer

Stats- og regjeringssjefene fastslo at det var behov for en mer effektiv implementering og bedre forankring av strategien i medlemsstatene. For å styrke den nasjonale forankringen ble det bestemt at hvert land skal utforme et selvstendig reformprogram, som tilpasses egne behov og den nasjonale situasjonen. Det oppfordres til at myndighetene i dette arbeidet konsulterer regionale myndigheter, arbeidslivets parter og nasjonale parlamenter om de nasjonale reformprogrammene. I den nye tilnærmingen skal oppfølgingen skje i treårige sykluser, med 2005 som første år, og med mulighet til fornyelse i 2008. Alle land hadde levert programmer innen utgangen av 2005. Programmene skal gjelde for perioden 2005-2008. 2010 nevnes ikke lenger som sluttidspunkt for strategien.

Kommisjonen har på sin side presentere et tilsvarende treårig opplegg, et Unionens Lisboa-program, som dekker alle tiltak på EU-nivå og tar hensyn til områder som krever konvergens mellom medlemslandene. Programmet ble lagt frem i juli 2005 (se boks 3). Det legges videre opp til at medlemslandene skal sende en årlig oppfølgingsrapport om sitt arbeid med Lisboa-strategien til Kommisjonen. Kommisjonen skal samle disse rapportene i et enkeltstående dokument som går igjennom de forskjellige tiltaksområdene og oppsummerer hvilke tiltak som er blitt gjennomført de siste 12 måneder. Den første rapporten vil komme i 2006. Det Europeiske Råd vil gjennomgå fremdriften av strategien hver vår.

Medlemsstatene utformer sine nasjonale reformprogrammer på bakgrunn av de integrerte ret-

guidelines. Each of the guidelines contains a number of initiatives related to the guideline.

The Member States have been encouraged to appoint an individual to be the Lisbon national coordinator for the work on the reform programme. Some countries have, based on this, appointed a Mr or Ms Lisbon. Other national delegations however, feel that it is the prime minister who should be responsible for the programme on the national level. The political position of Mr or Ms Lisbon therefore varies from Member State to Member State. It varies from country to country whether it is a politician or a bureaucrat, or what ministry the person is attached to.

National reform programmes

The EU Heads of State and Government determined that there was a need for a more effective implementation and better integration of the strategy in each Member State. In order to strengthen the national implementation, it was decided that each Member State would draft a national reform programme, adapted to their own needs and the situation in each country. It encouraged the governmental authorities when working on their draft, to consult regional authorities, the labour unions and industry associations, and the national parliament about the national reform programme. In the new approach, the follow-up is scheduled for every third year, with 2005 as the first year, and with the possibility of renewal in 2008. All Member States had completed a programme by the end of 2005. The programme is applicable for the period 2005-2008. The year 2010 is no longer considered the final date for the strategy.

The Commission presented in July a Lisbon programme for the European Union, which covers initiatives at the EU level and areas that require convergence between member states. The programme was presented in July 2005 (see Box 3).

Furthermore, the Member States are expected to send an annual follow-up report on their work with the Lisbon strategy to the Commission. The Commission is to gather these reports in a single document covering all the different initiatives and summarise which initiatives have been implemented during the past 12 months. The first report is to be published in 2006. The Council of the European Union is to review the progress of the strategy on a yearly basis.

ningslinjene Rådet har vedtatt. Medlemsstatene står fritt til å bestemme sine egne prioriteringer innenfor dette rammeverket, men blir bedt om å redegjøre for hvorfor de eventuelt anser enkelte retningslinjer som mindre relevante.

Lisboa-strategien må også ses i lys av andre programmer i EU-systemet. På det nåværende tidspunkt er det fremdeles noe uklarthet knyttet til utformingen av EUs budsjetter for perioden 2007-2013. Det er naturlig at oppfølgingen av Lisboa-strategien koordineres med utviklingen i de regionalpolitiske strategiene for EU-området, herunder utbetalinger for regional støtte fra EU-systemet.

Lisboa-strategien som styringsmetode

EU har aldri vært noen økonomisk enhetlig union, og utvidelsen i 2004 har bidratt til å gjøre unionen ytterligere diversifisert. Det betyr at det ikke finnes enkle, entydige tiltak som kan dekke behovet i alle unionens medlemsland. Det er en viktig tanke bak strategien at dersom alle medlemsstatene samtidig foretar en serie reformer, vil effekten av reformene bli sterkere.

Strategien dekker en rekke politikkområder hvor det er medlemsstatene og ikke EU som har lovgivningsfullmakt. Det ble derfor bestemt at man skulle følge en kombinasjon av den tradisjonelle 'felleskapsmetoden'; hvor forslag til EU-lovgivning fremmes av Kommisjonen, godkjennes av Europaparlamentet og vedtas av Rådet; og en ny prosess som ble kalt *open method of coordination* (koordineringsmetoden – se boks 4).

Koordineringsmetoden innebærer systematisk sammenligning av medlemsstatenes politikk, hvor man identifiserer gode politikktiltak og hvor nasjonal politikk måles for å se om det er gjort fremgang på det gjeldende politikfeltet. Hvert enkelt land skal selv avgjøre hvorledes målene skal nås. Egne målekriterier – såkalte strukturindikatorer – er blitt utarbeidet for å sammenligne og vurdere fremgangen i de enkelte landene.

Nyorienteringen av Lisboa-strategien våren 2005 tilførte ytterligere et styringsverktøy; de nasjonale reformprogrammene. De nasjonale reformprogrammene skiller seg fra koordineringsmetoden ved at hvert land forplikter seg til å legge frem et dokument som viser hvordan landet har tenkt å følge opp utfordringene i strategien. Dermed blir det lettere å få frem hvordan hvert medlemsland

The Member States are to design their own reform programmes based on the integrated guidelines the Council has decided. The Member States are free to decide their own priorities within this framework, but are asked to report why they consider some guidelines less relevant.

The Lisbon strategy must also be seen in relation to other programmes in the EU system. We expect that the Lisbon strategy follow-up will be coordinated with the regional policy strategies within the EU, including the regional support payments from the EU system.

The Lisbon strategy as a method of governing

The EU Member States are economically diverse, and the enlargement in 2004 has further contributed to making the union diversified. That in turn means that it is difficult to find single, uniform initiatives that can encompass the needs of all Member States. However, it is believed that the overall effect of reform may be improved if Member States initiate reforms at the same time.

The strategy covers a range of policy areas where the Member States have sole legislative power. As a result, a decision was made to use a combination of the traditional "community method," where proposals for EU legislation are prepared by the Commission, and adopted by the European Parliament, and approved by the Council, and a new process called the "open method of coordination" (OMC) (see Box 4). The open method of coordination involves systematically comparing the policy of the Member States to identify good political initiatives. The political goals of each nation are measured to see if progress has been made in the relevant political field. Each country is to determine how to complete each goal. Measurement criteria – so called structural indicators – have been chosen to compare and evaluate the progress in the individual countries.

The new orientation of the Lisbon strategy in the spring of 2005 added one more tool, the national reform programmes. The national reform programmes distinguish themselves from the open method of coordination as each country commits itself to present a document on how it intends to follow up the strategy. Thereby it becomes easier to see how each Member State chooses to deal with the guide-

Boks 4: Hva er koordineringsmetoden?

(Kilde: Alexander Stubb, Helen Wallace and John Peterson: "The Policymaking Process"; i "The European Union: How Does It Work?"; Elizabeth Bomberg and Alexander Stubb (red.), Oxford University Press, 2002)

Det finnes flere måter å fatte politiske beslutninger på i EU. Enkelte beslutninger tas innenfor rammeverket av EUs institusjoner på EU-nivå. Andre ganger har beslutningsprosessen en mer mellomstatlig karakter. Metoden som benyttes i Lisboa-strategien – koordineringsmetoden – er en styringsmåte som ligger mellom fellesskapsmetoden og den mellomstatlige metoden.

Medlemsstatene engasjerer seg i økende grad i diskusjon av felles problemer. Der det ikke er ønskelig å avgi suverenitet, unngår medlemsstatene juridiske forpliktelser i form av direktiver eller reguleringer på EU-nivå. I stedet benytter de koordineringsmetoden i forsøk på å lære av hverandre og å etterlikne politikktiltak som har vist seg å fungere. Metoden kjennetegnes ved at det politiske resultatet er 'mykt' – det vil si ikke-bindende normer og politikkanbefalinger. Koordineringen av nasjonal politikk står altså i motsetning til å finne entydige løsninger på EU-nivå for problemer som kan arte seg ulikt for de ulike medlemsstatene.

Koordineringsmetoden innebærer ofte en systematisk sammenlikning av nasjonal politikk. Gode politikktiltak identifiseres gjennom referansetesting, og nasjonal politikk måles for å se hvor nær den kommer den mest vellykkede medlemsstaten. Kommisjonens rolle i denne prosessen er å tilrettelegge for dialog, koordinere informasjonsflyten, uavhengig granske medlemsstatenes politikk og å sikre at EUs egen politikk drives i overensstemmelse med Lisboa-strategien. Kommisjonen vil også offentliggjøre og vurdere medlemsstatenes resultater. Dette kan i seg selv bidra til å øke viljen til å iverksette nye tiltak. Koordineringsmetoden involverer gjerne uavhengige eksperter som samarbeider med de nasjonale ekspertene. Videre samles ofte høynivågrupper i Rådet for å sammenlikne og vurdere nasjonale tilnærminger.

De siste årene har det utviklet seg nye former for politisk koordinering. Koordineringsmetoden benyttes blant annet for å samordne deler av nasjonal sysselsettingspolitikk og justis- og innenrikspolitik. Det diskuteres hyppig hvorvidt koordineringsmetoden egentlig fører til konkrete resultater. Når medlemsstatene binder seg selv til handling ved deltakelse i koordineringsmetoden er de mindre pliktoppfyllende i å levere resultater enn ved juridisk forpliktelse. På den annen side søker EUs medlemsstater å løse felles politiske problemer som manifesterer seg på svært ulike måter for medlemsstatene, og koordineringsmetoden kan nettopp tillate forskjellige modeller som løsning. Det er usikkert hvilket samarbeid som ville eksistere på europeisk nivå i de gjeldende spørsmålene uten koordineringsmetoden.

Box 4: What is the open method of coordination?

(Source: Alexander Stubb, Helen Wallace and John Peterson: "The Policymaking Process"; in "The European Union: How Does It Work?" Elizabeth Bomberg and Alexander Stubb (eds.), Oxford University Press, 2002)

There are many ways that political decisions are made in the EU. Certain decisions are made within the framework of the EU institutions at the EU level. In other instances, the decision-making process has a more intergovernmental character. The method being used in the Lisbon strategy - the open method of coordination (OMC) - is a method of governing that lies somewhere in-between the Community method and the inter-governmental method.

Member States have been increasing their involvement in the discussion of common problems. In situations where the surrendering of sovereignty is considered undesirable, the Member States avoid legal obligations in the form of Directives or Regulations at the EU level. Instead they use the open method of coordination in an attempt to learn from each other and adopt similar political initiatives that have been proven to work. The method is characterised by the political results being "soft" - meaning non-binding norms and policy recommendations. However, the coordination of national policies stands in opposition to finding a common solution at the EU level for problems that can take different forms within the different Member States.

A systematic comparison of the national policies is often a part of the open method of coordination. Successful political initiatives are identified through reference testing, and national policies are compared with the policies of the most successful Member States. In this process the Commission's role is to set the stage for dialogue, coordinate the flow of information, independently review the policy of the Member States and ensure that the EU's own policy is followed in accordance with the Lisbon strategy. The Commission is also to publish and review the results from the Member States. This may in itself contribute to increasing the desire to instigate new initiatives. The open method of coordination often involves independent experts working together with the national experts. High-level groups often meet in the Council to compare and review national approaches.

In recent years new forms of political coordination have been developed. The open method of coordination is being used to coordinate parts of national employment policy, legal and domestic policies. It is frequently discussed if the open method of coordination actually produces concrete results. When the Member States commit themselves to initiatives by participation in the open method of coordination, they are less obligated to deliver results than they would be with legal obligations. Conversely, the Member States in the EU are trying to solve common political problems that manifest themselves very differently in each country and the open method of coordination allows for the usage of different models as a solution. It is uncertain what kind of cooperation would exist on a European level in the present issues without the open method of coordination.

forholder seg til de retningslinjene Rådet har vedtatt. Reformprogrammene er mer omfattende og mer presise enn hva som normalt ville være tilfelle når tiltaket blir drøftet gjennom koordineringsmetoden. Dette betyr imidlertid ikke at koordineringsmetoden legges bort. Isteden brukes den nå primært til å forme retningen for politikken. De politiske valgene skal utdypes i reformprogrammene.

Et sentralt poeng i nyorienteringen av Lisboa-strategien er å gjøre strategien mer målrettet. Blant annet har man formulert to eksplisitte målsetninger for alle medlemslandene. De to målene skal nås innen 2010 og er:

- (i) landene skal oppnå en sysselsettingsgrad på 70 pst. totalt, 60 pst. for kvinner og 50 pst. for eldre arbeidstagere
- (ii) utgifter til forskning og utvikling skal utgjøre minst 3 pst. av BNP.

Ut over dette inneholder de integrerte retningslinjene en rekke konkrete forslag til tiltak medlemsstatene oppfordres å forholde seg til. Ingen land kan ventes å ha en fullstendig oppfølging av alle disse områdene. Det er opp til det enkelte land å vurdere hvilke tiltak det ønsker å prioritere. Kommisjonen ser det imidlertid som sentralt at landene begrunner hvorfor de eventuelt velger å ikke prioritere enkelte tiltak.

Hvordan er EUs perspektiv i Lisboa-strategien relatert til Norge og norsk politikk?

Tre sentrale spørsmål må reises når man skal vurdere hvordan Lisboa-strategien er relatert til Norge og norsk politikk. Det første er om Norge har formelle forpliktelser knyttet til strategien. Det andre er hvordan målsetningene EU har formulert, er i overensstemmelse med målsetningene i norsk politikk. Det siste spørsmålet er hvorvidt den tilnærmingen EU har valgt å bruke i Lisboa-strategien, og da særlig de nasjonale reformprogrammene, er en fornuftig tilnærming til utforming av norsk politikk så lenge Norge står utenfor EU.

Norges formelle forpliktelser knyttet til Lisboa-strategien

Norge er ikke medlem av EU. Sammen med Island og Liechtenstein er vi imidlertid part i avtalen med EU-medlemsstatene om Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet, EØS. Dette innebærer at Norge deltar i det indre marked som er etablert

lines set forth by the Council. The reform programmes are more comprehensive and precise compared to the cases normally discussed through the open method of coordination. This in turn does not mean that the open method of coordination will be set aside, but instead it will primarily be used to shape the course of the policy. The policy choices are to be elaborated in the reform programmes.

What is most noticeable with the new orientation of the Lisbon strategy is the stronger focus. Two explicit goals have been drawn up for all the Member States. Both are to be met by 2010 and are as follows:

- (i) the countries are to reach an overall employment rate of 70 percent, 60 percent for women and 50 percent for older employed persons
- (ii) expenditures for research and development are to be at least 3 percent of GDP.

The integrated guidelines contain, beyond these, also a range of concrete suggestions for initiatives the Member States are encouraged to make use of. It is not expected that the Member States will have a comprehensive follow-up of all of these areas. Each country must decide which initiatives they want to prioritise. The Commission does however consider it important that each country elaborates why they choose not to prioritise certain initiatives.

How is the EU perspective on the Lisbon strategy related to Norway and Norwegian policies?

Three central questions arise when evaluating how the Lisbon strategy relates to Norway and Norwegian policy. The first is if Norway has formal obligations in connection to the strategy. The second is, how the goals the EU has set for itself comply with the goals in Norwegian policy. The third question is, if the approach the EU has chosen to use in the Lisbon strategy, and especially the national reform programmes, is a sensible approach considering that Norway is outside of the EU.

Norway's formal obligations in connection with the Lisbon strategy

Norway is not a member of the EU. However, together with Iceland and Liechtenstein we are part of the European Economic Area (EEA). This in turn means that Norway participates in the internal market established between the Member States in

mellom EU-landene. Som del av EØS-avtalen er Norge forpliktet til å benytte EUs regelverk på områder som berører det indre marked. Utvikling og utvidelse av det indre marked vil ha direkte følger både for norsk lovgivning og for markedsadgangen for norske bedrifter.

Ved siden av EØS deltar Norge i en rekke av EUs programmer, som f.eks. det 6. rammeprogram for forskning og utvikling. Norges deltagelse i slike programmer er frivillig, og forutsetter at Norge er villig til å bidra til finansieringen av programmene. Norge har ingen politiske eller juridiske forpliktelser knyttet til Lisboa-strategien som sådan. Norge vil for eksempel ikke delta i den oppfølging Kommisjonen har lagt opp til i forbindelse med reformprogrammene.

Likevel vil resultatene av Lisboa-strategien berøre Norge. Underprosjekt i Lisboa-strategien som går ut på å forbedre det indre marked, vil kunne få virkning for Norge gjennom EØS-avtalen. Videre vil Lisboa-strategien kunne påvirke prosjekter og programmer Norge deltar i, påvirke utviklingen i det indre marked, samt åpne for nye programmer som Norge kan velge å tre inn i.

Målsetningene i Lisboa-strategien – er de i overensstemmelse med norske næringspolitiske mål?

Den overordnede målsetningen i Lisboa-strategien er knyttet til verdiskaping, med vekt på vekst og sysselsetting. Lisboa-strategien ble iverksatt som resultat av at man observerte at Europa ikke klarte å oppnå samme verdiskaping som verdens mest effektive økonomier, da fortrinnsvis USA. Lisboa-strategien er også Europas forsøk på møte utfordringene knyttet til globalisering og demografi, som nettopp er nært knyttet til fremtidig vekst og sysselsetting.

Norsk næringsstruktur skiller seg på vesentlige punkter fra det som er representativt for EU-landene. Særlig særmerkes Norge av høy råvareandel i eksporten. Utvinning av petroleum har dessuten bidratt til å gi Norge betydelig sterkere statsfinanser enn hva de fleste europeiske land kan vise til.

the EU. As a signatory of the EEA Agreement, Norway is committed to implement EU legislation in areas concerning the internal market. The development and enlargement of the internal market directly affects both Norwegian legislation and the access that Norwegian businesses have to this market.

In addition to the EEA Agreement, Norway also participates in a wide range of EU programmes, for example the EU's Sixth Framework Programme for Research and Technological Development. Norway's participation in programmes such as this is voluntary, and requires that Norway contributes financially to them. Norway has no political or legal obligation in connection with the Lisbon Agreement, and will not participate in the follow-up that the Commission has set up in connection with the reform programmes.

Yet, the results of the Lisbon strategy do affect Norway. Sub-projects in the Lisbon strategy meant to improve the internal market could influence Norway through the EEA Agreement. Furthermore, the Lisbon strategy could affect projects and programmes Norway participates in, affecting the development of the internal market, as well as opening up the possibility for new programmes Norway could choose to take part in.

The goals of the Lisbon strategy—do they comply with Norwegian policy goals?

The primary goal of the Lisbon strategy is connected to increased wealth creation, and in particular growth and employment. The Lisbon strategy was put into effect as a result of Europe not being able to achieve the same wealth creation as the most efficient economies, and in particular the U.S. The Lisbon strategy is also the European attempt to face the changes in connection with globalisation and demography, as those are closely connected with future growth and employment.

The Norwegian economic structure differs in key areas compared with the structures representative of most countries in the EU. Most noticeable is the high share of raw materials in Norwegian exports. The extraction of petroleum has also significantly strengthened Norway's fiscal resources compared with the situation in most other European countries.

De sentrale problemstillinger i Lisboa-strategien er likevel felles for Norge og EU. Globalisering og demografisk endring påvirker Norge like sterkt som det påvirker resten av Europa. Norge er en stor eksportør av råvarer. Men vi er også, i likhet med de EU-land det er naturlig å sammenlikne seg med, en stor eksportør av kapital- og kunnskapsintensive produkter. Utfordringene knyttet til å sikre konkurransedyktighet er dermed, på sikt, ikke vesentlig forskjellige i Norge og i Europa forøvrig.

Norge og Lisboa-strategiens mål om et nasjonalt reformprogram

Som beskrevet ovenfor drives Lisboa-strategien nå primært gjennom utforming av nasjonale reformprogrammer i kombinasjon med koordineringsmetoden. De nasjonale reformprogrammene tar utgangspunkt i de integrerte retningslinjene. Målsetningen er likevel at de nasjonale reformprogrammene skal fundamenteres i en nasjonal debatt om viktige emner knyttet til den økonomiske politikken.

I Norge diskuteres strategier for vekst og sysselsetting årlig i Nasjonalbudsjettet og budsjettproposisjonene fra de øvrige fagdepartementene samt i andre meldinger til Stortinget. Nærings- og handelsdepartementet har de siste tre årene utgitt rapporter om Lisboa-strategien og norsk politikk på de områdene som omfattes av denne. De har også gitt en presentasjon av strukturindikatorene.

Årets rapport er først og fremst en videreføring av tidligere års rapporter. NHD planlegger å komme tilbake med en mer omfattende gjennomgang av norsk politikk på de områdene som omfattes av Lisboa-strategien i løpet av 2006.

However, the main issues in the Lisbon strategy are the same in both the EU and in Norway. Globalisation and demographic changes affect Norway equally as much as it does the rest of Europe. Norway is a large exporter of raw materials. However we are also a large exporter of capital intensive and knowledge-based products, similar to the EU states that are most comparable to us. The challenges to ensure competitiveness are, in the long run, not significantly different in Norway and the rest of Europe.

Norway and the national reform programs in the Lisbon strategy

As described above, the Lisbon strategy functions mainly via the creation of national reform programmes in conjunction with the open method of coordination. The national reform programmes are based on the integrated guidelines. However, the goal is to use the national reform programmes as a foundation for a national debate about important topics connected to economic policies.

In Norway, the strategies for growth and employment are discussed annually in the National Budget as well as in budget propositions from the other ministries, and in other reports presented to the Norwegian National Assembly (Stortinget). The Ministry of Trade and Industry has in the last three years published reports about the Lisbon strategy, Norwegian policies, and areas covered by it. We have also given a presentation of the structural indicators.

This year's report is a continuation of previous reports. The Ministry of Trade and Industry plans to return with a more thorough review of Norwegian policies on the areas covered by the Lisbon strategy during 2006.

Boks 5: Demografisk endring: Økt kostnad ved å finansiere pensjonssystemet

Den demografiske sammensetningen av befolkningen har vært i fortløpende endring siden bedre levekår radikalt forlenget levealderen fra slutten av det 19. århundre. I utgangspunktet førte dette til kraftig befolkningsvekst. De siste femti år har imidlertid en rekke sosiale faktorer bidratt til lavere fødselstall. Så sent som i 1961-65 var fødselsraten i Norge 2,9 barn per kvinne. I 2004 var tallet 1,8. For mange land i Europa er dette tallet betydelig lavere. I Tyskland er til sammenlikning tallet nå 1,4. Med disse fødselsratene vil flere europeiske land oppleve markert fall i befolkningstallet i løpet de neste 50-100 år.

Fallende fødselsrater etter 1960 er i mange land kombinert med svært høye fødselsrater i årene like etter krigen. Mens tilfanget av ny arbeidskraft derfor er ventet å avta i årene som kommer, kan vi vente en kraftig økning i antallet pensjonister. Prognoser antyder at antallet pensjonister i Norge vil mer enn dobles fra 2010 frem mot 2050.

På 1950- og 1960-tallet innførte de fleste europeiske land offentlige pensjonssystemer. Disse ble i all hovedsak finansiert gjennom løpende skatteinntekter ("pay-as-you-go"). Så lenge antallet arbeidstagere er stabilt eller stigende relativt til antallet pensjonister, slik det i praksis har vært i de fleste land frem til i dag, innebærer dette et begrenset skattepress per arbeidstager. Problemet oppstår når antallet pensjonister øker relativt til antall arbeidstagere. Da vil andelen skatteinntekter som brukes til pensjoner, måtte stige dersom nivået på pensjonene skal kunne opprettholdes, med mindre produktiviteten pr. sysselsatt øker tilstrekkelig til å bære de økende pensjonsbyrdene ved siden av andre offentlige utgifter.

Man er altså i en situasjon hvor de offentlige forpliktelser knyttet til fremtidige pensjoner stiger, fordi antallet pensjonister går opp, samtidig som belastningen per arbeidstager øker, fordi antallet skattebetalere ventes å gå ned. Produktivitetsvekst kan bidra til å øke de sysselsattes evne til å dekke denne belastningen, men det vil ikke hindre at en økt andel av inntekten må gå til å dekke pensjoner.

Box 5: Demographic change: Increased costs by financing the pension system

The demographic composition of the population has been ever changing since living conditions improved the life expectancy at the end of the 18th century. At first, there was a significant increase in population. However, in the last fifty years a wide range of social factors has contributed to a lower birth rate. As late as in 1961-65, the birth rate in Norway was 2.9 children per woman. In 2004 the number was 1.8. In many countries in Europe the number is significantly lower. In Germany the number is now 1.4. With a birth rate at this level the European countries will see a significant decline in population during the next 50 to 100 years.

The decline in the birth rate after 1960 is, in many countries, combined with a very high birth rate right after World War II. While the availability of labour is expected to decrease in the near future, we are expecting to see a significant increase in the number of retired citizens receiving pensions. The projections suggest that the number of retired citizens is going to more than double from 2010 to 2050.

In the 1950s and 1960s most European countries began to establish a state pension system. These were financed primarily by current tax revenues ("pay-as-you-go"). As long as the number of employed persons is stable or the rate is increasing relative to the number of retired citizens, as it has been the case in most countries thus far, then there is only a limited pressure for taxes from each employed person. The problems arise when the number of retired citizens increases relative to the number of employed persons. Then the tax income expended on retired citizens will have to increase if we are to maintain current pension levels, unless productivity per worker increases sufficiently enough to cover the increasing pension burden by means of other governmental taxes or charges.

And so we find ourselves in a situation where the public obligations in connection with the pensions increase, because the number of pensioners increases, and at the same time the burden on each worker increases as the number of taxpayers is expected to decrease. Increased productivity can contribute towards bridging this gap, but it will not prevent an increasing share of tax revenues being needed to cover the pensions.

De integrerte retningslinjene

Sentralt i Lisboa-strategien står de integrerte retningslinjene. I alt har EU valgt ut 24 temaer, knyttet til de tre områdene makroøkonomi, strukturtiltak og sysselsetting. Under hver retningslinje er det foreslått ett eller flere tiltak; 90 i alt.

De integrerte retningslinje dekker et bredt spekter av områder i den økonomiske politikken. Retningslinjene og de foreslåtte tiltakene er i seg selv imidlertid av generell karakter. I praksis vil alle landene i EU ha politikk på disse områdene. Det som er avgjørende for hvorvidt dette gir vekst og sysselsetting er hvordan politikken på området utformes konkret. I Lisboa-strategien, som på andre områder, ligger muligheten i detaljutformingen av politikken. Dette er det opp til de enkelte medlemsland å konkretisere i sine reformprogrammer.

Makroøkonomiske retningslinjer

1. Sikre økonomisk stabilitet som et grunnlag for bærekraftig vekst

Innenfor rammene av Stabilitets- og vekstpakten

- sikre at offentlige budsjetter holder seg innenfor mellomlangsigtede mål;
- søke å unngå at den fiskale politikken virker medsyklisk og dersom underskuddene er uforholdsmessige store ta grep for å rette opp disse;
- gjennomføre strukturelle reformer for å korrigere driftsbalanseunderskudd som ikke er bærekraftige.

The integrated guidelines

The integrated guidelines are the core of the reinvigorated Lisbon strategy. In all there are 24 guidelines, covering the areas of macroeconomics, microeconomics and employment policy. Under each guideline there are one or more proposed policy measures. In all there are about 90 such measures.

The integrated guidelines cover a broad spectre of policy areas. The guidelines and the proposed policy measures are however of rather general character. All EU Member States will have policy on these areas. To make a difference for growth and jobs, policy need to be taken from the general level, and made more concrete. The pitfalls and possibilities are hidden in the details. The reform programmes are meant to give the Member States a forum to put these details into the policy.

Macroeconomic guidelines

1. To secure economic stability for sustainable growth

In line with the Stability and Growth Pact, Member States should

- respect their medium-term budgetary objectives. As long as this objective has not yet been achieved, they should take all the necessary corrective measures to achieve it.
- Member States should avoid pro-cyclical fiscal policies. Furthermore, it is necessary that those Member States having an excessive deficit take effective action in order to ensure a prompt correction of excessive deficits.
- Member States posting current account deficits that risk being unsustainable should work towards correcting them by implementing structural reforms, boosting external competitiveness and, where appropriate, contributing to their correction via fiscal policies.

2. Sikre bærekraftige offentlige balanser som et grunnlag for økt sysselsetting

I lys av forventede endringer i befolkningssammensetningen

- gjennomføre tiltak for å redusere offentlige gjeld for å styrke offentlige finanser;
- reformere pensjons- og helseforsikringssystemet for å sikre en bærekraftig finansiering samtidig som ordningene forblir adekvate og tilgjengelige;
- gjennomføre tiltak for å øke yrkesdeltagelsen og arbeidstilbudet.

3. Fremme en vekst-, sysselsettingsorientert og effektiv bruk av samfunnets ressurser

Uten å gå på bekostning av Stabilitets og vekstpakten:

- prioritere vekstfremmende tiltak i tråd med prioriteringene i Lisboa-strategien ved tildeling av offentlige midler;
- tilpasse skattestrukturen for å fremme vekstpotensialet;
- ha kontrollmekanismer for å sikre en mest mulig effektiv bruk av offentlige midler;
- sikre den helhetlige gjennomføring av reformer.

4. Sikre at lønnsdannelsen bidrar til makroøkonomisk stabilitet og vekst

For å sikre fleksibilitet:

- arbeide for at lønns- og arbeidskostnader er konsistente med målet om prisstabilitet og trendveksten i produktiviteten i et mellomlangt perspektiv, samtidig som man tar hensyn til forskjeller i kompetanse og lokale arbeidsmarkedsforhold.

5. Sikre bedre samsvar mellom makroøkonomisk politikk, strukturpolitikk og sysselsettingspolitikk

- Iverksette reformer som støtter det makroøkonomiske rammeverket ved å øke fleksibilitet, mobilitet og kapasitetsutnyttning i lys av kravene fra globalisering, teknologisk utvikling og sykliske endringer.
- Gjennomgå skatte- og overføringssystemene for å sikre at arbeid betaler seg; øke arbeidsmarkedets tilpasningsevne gjennom å kombi-

2. To safeguard economic and fiscal sustainability as a basis for increased employment

Member States should, in view of the projected costs of ageing populations,

- undertake a satisfactory pace of government debt reduction to strengthen public finances,
- reform and re-enforce pension, social insurance and health care systems to ensure that they are financially viable, socially adequate and accessible, and
- take measures to increase labour market participation and labour supply especially among women, young people and older citizens.

3. To promote a growth, employment oriented and efficient allocation of resources

Member States should, without prejudice to guidelines on economic stability and sustainability,

- re-direct the composition of public expenditure towards growth-enhancing categories in line with the Lisbon strategy,
- adapt tax structures to strengthen growth potential,
- ensure that mechanisms are in place to assess the relationship between public spending and the achievement of policy objectives and
- ensure the overall coherence of reform packages.

4. To ensure that wage developments contribute to macroeconomic stability and growth

To increase adaptability Member States should

- encourage the right framework conditions for wage-bargaining systems, while fully respecting the role of the social partners, with a view to promote nominal wage and labour cost developments consistent with price stability and the trend in productivity over the medium term, taking into account differences across skills and local labour market conditions.

5. To promote greater coherence between macroeconomic, structural and employment policies

- Member States should pursue labour and product markets reforms that at the same time increases the growth potential and support the macroeconomic framework by increasing flexibility, factor mobility and adjustment capacity in labour and product markets in response to globalisation, technological advances, demand shift, and cyclical changes.

nerer fleksibilitet og sikkerhet; og øke arbeidsstokkens attraktivitet ved å investere i human kapital.

6. Bidra til at den monetære union realiserer sitt potensial

Medlemmene av euroområdet må sikre bedre koordinering av den økonomiske politikken, herunder:

- legge særlig vekt på at offentlige budsjetter holder seg innenfor de rammer som er gitt i Stabilitets- og vekstpakten;
- støtte opp om en vekstfremmende politikk uten at dette går på bekostning av målsetningen om prisstabilitet;
- fremme strukturelle reformer som vil forbedre konkurransedyktighet og økonomisk tilpasning ved asymmetriske sjokk;
- arbeide for å fremme euroområdet rolle i det globale økonomiske system.

Mikroøkonomiske retningslinjer (strukturtiltak)

7. Øke og forbedre investeringene i FoU, særlig fra private foretak

Den overordnede målsetningen er at investeringene i FoU skal nå et nivå på 3 pst. av BNP innen 2010, med en adekvat fordeling mellom private og offentlige investeringer. Herunder:

- styrke incentivet for å drive FoU, samt sikre at bedriftene opererer i et tilstrekkelig attraktivt og konkurransesatt miljø;
- oppnå et høyere nivå på og bedre avkastning på offentlige investeringer i FoU;
- styrke og videreutvikle "Sentre for fremragende forskning" og fremme samarbeidet mellom offentlige forskningsinstitutter og private foretak;
- utnytte støtteordninger bedre, slik som ordninger for å lette finansieringen av privat FoU;
- gjøre det mer attraktivt for studenter å velge naturvitenskapelige og tekniske fag;
- sikre at det er tilstrekkelig tilbud av kvalifiserte

- In particular, Member States should renew impetus in tax and benefit reforms to improve incentives and to make work pay; increase adaptability of labour markets combining employment flexibility and security; and improve employability by investing in human capital.

6. To contribute to a dynamic and well-functioning EMU

Euro area Member States need to ensure better coordination of their economic and budgetary policies, in particular

- pay particular attention to fiscal sustainability of their public finances in full compliance with the Stability and Growth Pact;
- contribute to a policy mix that supports economic recovery and is compatible with price stability, and thereby enhances confidence among business and consumers in the short run, while being compatible with long term sustainable growth;
- press forward with structural reforms that will increase euro area long-term potential growth and will improve its productivity, competitiveness and economic adjustment to asymmetric shocks, paying particular attention to employment policies; and
- ensure that the euro area's influence in the global economic system is commensurate with its economic weight.

Microeconomic reforms to raise Europe's growth potential

7. To increase and improve investment in R&D, in particular by private business

The overall objective for 2010 of 3% of GDP is confirmed with an adequate split between private and public investment, Member States will define specific intermediate levels. Member States should further develop a mix of measures appropriate to foster R&D, in particular business R&D, through

- improved framework conditions and ensuring that companies operate in a sufficiently competitive and attractive environment;
- more effective and efficient public expenditure on R&D and developing PPPs;
- developing and strengthening centres of excellence of educational and research institutions in Member States, as well as creating new ones where appropriate, and improving the cooperation and transfer of technologies between public research institute and private enterprises;

forskere i naturvitenskapelige-, tekniske- og ingeniørfag;

- fremme forskeres karrieremuligheter, mobilitet både mellom land og mellom ulike fagdisipliner.

8. Legge til rette for innovasjon

Herunder:

- forbedre støttetjenester for innovasjon med særlig vekt på spredning og teknologioverføring;
- etablere innovasjonssentre og nettverk som fører sammen universiteter og næringsvirksomhet, både på regionalt og lokalt nivå, og med henblikk på å redusere teknologiforskjellene mellom regioner;
- legge til rette for kunnskapsoverføringer, for eksempel ved å legge til rette for utenlandske direkte investeringer;
- oppfordre til offentlige innkjøp av innovative produkter og tjenester;
- gi bedre tilgang til finansieringsordninger;
- sikre intellektuelle rettigheter.

9. Fremme bruk av IKT og byggingen av et informasjonssamfunn

Herunder:

- øke bruken av IKT i offentlige tjenester, små og mellomstore bedrifter og i husholdningene;
- bedre rammeverket slik at økt bruk av IKT kan tilpasses hvordan arbeidsmarkedet virker i de respektive land;
- oppmuntre til utvikling av IKT og innholdsleverandørnæringen;
- sikre et åpent og konkurransebasert marked for elektronisk kommunikasjon;
- øke sikkerheten i nettverk og informasjon, med samtidig søke å etablere et informasjonssamfunn uten grenser;
- fremme utbyggingen av bredbånd.

- developing and making better use of incentives to leverage private R&D;
- modernising the management of research institutions and universities;
- ensuring a sufficient supply of qualified researchers by attracting more students into scientific, technical and engineering disciplines and
- enhancing the career development and the European, international as well as inter-sectoral mobility of researchers and development personnel.

8. To facilitate all forms of innovation

Member States should focus on:

- improvements in innovation support services, in particular for dissemination and technology transfer;
- the creation and development of innovation poles, networks and incubators bringing together universities, research institution and enterprises, including at regional and local level, helping to bridge the technology gap between regions;
- the encouragement of cross-border knowledge transfer, including from foreign direct investment;
- encouraging public procurement of innovative products and services;
- better access to domestic and international finance, and
- efficient and affordable means to enforce intellectual property rights.

9. To facilitate the spread and effective use of ICT and build a fully inclusive information society

Member States should:

- encourage the widespread use of ICT in public services, SMEs and households;
- fix the necessary framework for the related changes in the organisation of work in the economy;
- promote a strong European industrial presence in the key segments of ICT;
- encourage the development of strong ICT and content industries, and well functioning markets;
- ensure the security of networks and information, as well as convergence and interoperability in order to establish an information area without frontiers;
- encourage the deployment of broad band networks, including for the poorly served regions, in order to develop the knowledge economy.

10. Bidra til å styrke næringslivets konkurransevne

For å opprettholde sin økonomiske og teknologiske posisjon må EU øke sin evne til å utvikle og markedsføre ny teknologi, med vekt på samarbeid både nasjonalt, regionalt og på europeisk nivå.

Herunder:

- identifisere kilder til verdiskaping og konkurransevne i sentrale næringer, og vurdere utfordringene som kommer som resultat av økt globalisering;
- fokusere på å utvikle ny teknologi og nye markeder, herunder iverksette europeiske teknologiinitiativer og privat-offentlige partnerskap for å avhjelpe markedssvikt og bidra til å utvikle regionale og lokale næringsklynger.

11. Fremme bærekraftig bruk av ressurser og styrke synergien mellom miljøvern og økonomisk vekst

Herunder:

- prioritere mer effektiv energibruk og utvikling av rene energikilder og prioritere utvikling og bruk av miljøvennlig teknologi både som et bidrag til utviklingen i EU, blant annet med vekt på å redusere sårbarheten for svingninger i oljeprisen, men også som en mulig eksportproduserende sektor rettet mot resten av verden;
- prioritere internaliseringen av eksterne kostnader ved forurensning, herunder implementere eksisterende forpliktelser samt tiltak og virkemidler foreslått i "Environmental Technologies Action Plan". I dette ligger økt bruk av markedsbaserte virkemidler, risikofond og FoU-satsing, miljøbevisste offentlige innkjøp, og fjerning av subsidier og andre offentlige tiltak som bidrar til miljøskadelig virksomhet;
- arbeide for å stanse tapet av biologisk mangfold frem mot 2010, særlig ved å ta dette hensynet inn som en del av vurderingen av andre tiltak, gitt betydningen av biologisk mangfold for mange deler av økonomien;
- fortsette kampen mot klimaendring, samtidig som Kyoto-avtalen må implementeres på en kostnadseffektiv måte, særlig for små og mellomstore bedrifter.

10. To strengthen the competitive advantages of its industrial base

Europe needs a solid industrial fabric throughout its territory. The necessary pursuit of a modern and active industrial policy means strengthening the competitive advantages of the industrial base, including by contributing to attractive framework conditions for both manufacturing and services, while ensuring the complementarity of the action at national, transnational and European level. Member States should:

- start by identifying the added value and competitiveness factors in key industrial sectors, and addressing the challenges of globalisation.
- also focus on the development of new technologies and markets. a) This implies in particular commitment to promote new technological initiatives based on public-private partnerships and cooperation between Member States, that help tackle genuine market failures. b) This also implies the creation and development of networks of regional or local clusters across the EU with greater involvement of SMEs.

11. To encourage the sustainable use of resources and strengthen the synergies between environmental protection and growth

Member States should:

- give priority to energy efficiency and co-generation, the development of sustainable, including renewable, energies and the rapid spread of environmentally friendly and eco-efficient technologies a) inside the internal market on the one hand particularly in transport and energy, inter alia in order to reduce the vulnerability of the European economy to oil price variations, b) towards the rest of the world on the other hand as a sector with a considerable export potential;
- promote the development of means of internalisation of external environmental costs and decoupling of economic growth from environmental degradations. The implementation of these priorities should be in line with existing Community legislation and with the actions and instruments proposed in the Environmental Technologies Action Plan (ETAP), *inter alia*, through a) the use of market-based instruments, b) risk funds and R&D funding, c) the promotion of sustainable production and consumption patterns including the greening of public procurement, d) paying a particular attention to SMEs and e) a reform of subsidies that have considerable negative effects on the environment and

12. Utvide og fordype det indre marked

Realisere potensialet i det indre marked gjennom:

- raskere implementere nye direktiver for det indre marked;
- prioritere oppfølging av slike direktiver;
- fjerne ordninger som hindrer aktivitet over grensene;
- sørge for effektiv håndhevelse av EUs regler for offentlige anbud;
- arbeide for et indre marked for tjenester, samtidig som man bevarer den europeiske sosiale modell;
- få fortgang i prosessen med finansiell integrasjon.

13. Sikre åpne og frie markeder i og utenfor Europa og høste fordelene ved globalisering

Herunder:

- redusere reguleringer og andre barrierer som hindrer konkurranse;
- styrke håndhevingen av konkurranselovgivningen;
- utføre selektiv markedsanalyse for å identifisere hindringer for konkurranse og markedsinntreden;
- redusere statlig støtte som hindrer konkurranse;
- øke offentlige bidrag til visse typer sektorovergripende tiltak, for eksempel innenfor forskning og innovasjon, utvikling av menneskelige ressurser og for å bøte på markedssvikt der dette er identifiserbart;
- fremme åpenhet for resten av verden, også i en multilateral kontekst;
- åpne for konkurranse i nettverksnæringen.

are incompatible with sustainable development, with a view to eliminating them gradually.

- pursue the objective of halting the loss of biological diversity between now and 2010, in particular by incorporating this requirement into other policies, given the importance of biodiversity for certain economic sectors.
- continue to fight against climate change, while implementing the Kyoto targets in a cost-effective way, particularly in regard to SMEs.

12. To extend and deepen the Internal Market

Member States should:

- speed up the transposition of Internal Market directives;
- give priority to stricter and better enforcement of Internal Market legislation;
- eliminate remaining obstacles to cross-border activity;
- apply EU public procurement rules effectively;
- promote a fully operational internal market of services, while preserving the European social model;
- accelerate financial market integration by a consistent and coherent implementation and enforcement of the Financial Services Action Plan.

13. To ensure open and competitive markets inside and outside Europe, reap the benefits of globalisation

Member States should give priority to:

- the removal of regulatory, trade and other barriers that unduly hinder competition;
- a more effective enforcement of competition policy;
- selective screening of markets and regulations by competition and regulatory authorities in order to identify and remove obstacles to competition and market entry;
- a reduction in State aid that distorts competition;
- in line with the upcoming Community Framework, a redeployment of aid in favour of support for certain horizontal objectives such as research, innovation and the optimisation of human capital and for well-identified market failures;
- the promotion of external openness, also in a multilateral context;
- full implementation of the agreed measures to open up the network industries to competition in order to ensure effective competition in European wide integrated markets. At the same

14. Skape et mer attraktivt miljø for verdiskaping og styrke privat initiativ gjennom bedre lovverk

Herunder:

- Redusere bedrifters administrative kostnader, særlig for små og mellomstore bedrifter og for bedrifter i oppstartsfasen;
- forbedre eksisterende og nytt lovverk ved systematisk vurdering av regulerings økonomiske, sosiale og miljømessige konsekvenser;
- oppfordre bedrifter til å utvikle sitt sosiale ansvar.

15. Fremme en entreprenørskapskultur og skape et godt miljø for små og mellomstore bedrifter

Herunder:

- Forbedre tilgangen på kapital knyttet til at bedrifter dannes og vokser, særlig risikokapital;
- styrke de økonomiske insentivene for å drive en bedrift, herunder ved å forenkle skattesystemet og ved å redusere arbeidskostnader utenom lønn;
- styrke innovasjonspotensialet i små og mellomstore bedrifter;
- skaffe tilveie relevante støttetjenester;
- gi støtte til entreprenørskapsutdanning og opplæring;
- lette adgang til overføring av eierskap, revidere konkurslovgivningen og forbedre prosedyrer for restrukturering.

16. Utbygge og forbedre europeisk infrastruktur og ferdigstille prioriterte grensekryssende prosjekter

For å fremme integrasjonen av og tilgang til EUs indre marked:

time, the delivery, at affordable prices, of effective services of general economic interest has an important role to play in a competitive and dynamic economy.

14. To create a more competitive business environment and encourage private initiative through better regulation

Member States should:

- reduce the administrative burden that bears upon enterprises, particularly on SMEs and start-ups;
- improve the quality of existing and new regulations, while preserving their objectives, through a systematic and rigorous assessment of their economic, social (including health) and environmental impacts, while considering and making progress in measurement of the administrative burden associated with regulation, as well as the impact on competitiveness, including in relation to enforcement;
- encourage enterprises in developing their corporate social responsibility.

15. To promote a more entrepreneurial culture and create a supportive environment for SMEs

Member States should:

- improve access to finance, in order to favour their creation and growth, in particular micro-loans and other forms of risk capital;
- strengthen economic incentives, including by simplifying tax systems and reducing non-wage labour costs;
- strengthen the innovative potential of SMEs, and
- provide relevant support services, like the creation of one-stop contact points and the stimulation of national support networks for enterprises, in order to favour their creation and growth in line with Small firms' Charter.
- In addition, Member States should reinforce entrepreneurship education and training for SMEs.
- They should also facilitate the transfer of ownership, modernise where necessary their bankruptcy laws, and improve their rescue and restructuring proceedings.

16. To expand, improve and link up European infrastructure and complete priority cross-border projects

With the particular aim of achieving a greater integration of national markets within the enlarged EU, Member States should:

- utvikle den nødvendige infrastrukturen for transport, energi og IKT – med særlig vekt på tiltak som er inkludert i Trans European Network (TEN), og med spesielle hensyn til bilaterale forbindelser og utvikling i perifere regioner;
- vurdere privat-offentlig samarbeid;
- arbeide for et godt prisingssystem for å sikre en miljømessig effektiv bruk av infrastrukturen.

Retningslinjer for sysselsettingspolitikken

17. Implementere sysselsettingspolitikk for å oppnå full sysselsetting, bedre kvalitet og produktivitet på arbeidsplassene og styrket sosial og territorial samholdighet

- Politikken skal bidra til å oppnå en gjennomsnittlig sysselsettingsrate for EU på 70 pst. totalt, på 60 pst. for kvinner, og på 50 pst. for arbeidere mellom 55 og 64 år, og til å redusere arbeidsløshetsrater. Medlemsstatene blir bedt om å sette sysselsettingsmål for 2008 og 2010.

18. Fremme en livsløpsinnstilling til arbeid

- Øke unges muligheter i arbeidsmarkedet og redusere arbeidsløsheten blant ungdom;
- redusere kjønnsforskjellene i sysselsetting, arbeidsløshet og lønn;
- bedre mulighetene til å kombinere arbeid og privatliv, herunder tilrettelegge for barnepass;
- legge til rette for eldre arbeidstakere gjennom forbedringer av arbeidsmiljø, helse og ved å gi incentiver til å stå lenger i arbeidsstyrken samtidig som man svekker incentivet til tidlig pensjonering;
- utvikle moderne pensjons- og helsesystemer, med tilstrekkelig fleksibilitet og med ordninger som skaper incentiver til å stå lenger i arbeid.

- develop adequate conditions for resource-efficient transport, energy and ICT infrastructures – in priority, those included in the TEN networks – by complementing Community mechanisms, notably including in cross-border sections and peripheral regions, as an essential condition to achieve a successful opening up of the network industries to competition;
- consider the development of public-private partnerships;
- consider the case for appropriate infrastructure pricing systems to ensure the efficient use of infrastructures and the development of a sustainable modal balance, emphasizing technology shift and innovation and taking due account of environmental costs and the impact on growth.

Guidelines for employment policies

17. Implement employment policies aiming at achieving full employment, improving quality and productivity at work, and strengthening social and territorial cohesion.

- Policies should contribute to achieving an average employment rate for the European Union (EU) of 70 % overall, of at least 60 % for women and of 50 % for older workers (55 to 64) by 2010, and to reduce unemployment and inactivity. Member States should consider setting national employment rate targets.

18. Promote a lifecycle approach to work

- A renewed endeavour to build employment pathways for young people and reduce youth unemployment as called for in the Youth Pact;
- resolute action to increase female participation and reduce gender gaps in employment, unemployment and pay;
- better reconciliation of work and private life and the provision of accessible and affordable child-care facilities and care for other dependants;
- support to active ageing, including appropriate working conditions, improved (occupational) health status and adequate incentives to work and discourage early retirement;
- modern social protection systems, including pensions and healthcare, ensuring their social adequacy, financial sustainability and responsiveness to changing needs, so as to support participation and better retention in employment and longer working lives.

19. Sikre et inkluderende arbeidsmarked for arbeidssøkere og vanskeligstilte

- Arbeidsmarkedstiltak bør være både aktive og forebyggende, bidra til å identifisere behov tidlig samt gi jobbsøkerassistanse, opplæring og veiledning;
- sosiale tjenester bør søke å inkludere vanskeligstilte på arbeidsmarkedet, lede til sosial integrasjon og bidra til å bekjempe fattigdom;
- skatte- og trygdesystemer bør gjennomgå, blant annet ved å se på betingelser knyttet til utdeling av bidrag og på nivået på marginale skatterater. Formålet er å bidra til at det skal være lønnsomt å arbeide samtidig som man sikrer et adekvat nivå på sosiale støtteordninger.

20. Bedre samsvaret mellom arbeidssøkere og arbeidsmarkedets behov

- Arbeidsmarkedsinstitusjoner, herunder arbeidsformidlingen, må moderniseres og styrkes;
- kunnskap om sysselsettings- og opplæringsmuligheter på nasjonalt og europeisk nivå må bedres for å lette mobiliteten i Europa;
- kunnskap om behov for spesialkompetanse og flaskehals i arbeidsmarkedet må bedres;
- styring av økonomisk migrasjon bør vurderes.

21. Fremme fleksibilitet i kombinasjon med arbeidssikkerhet og redusert arbeidsmarkedssegmentering

- Tilpasse sysselsettingslovgivningen og vurdere nivået av fleksibilitet i permanente og tidsbegrensede kontrakter;
- forenkle overganger mellom yrker gjennom bl.a. kvalifisering, gjennom å øke mulighetene til å være selvstendig næringsdrivende, og gjennom å styrke geografisk mobilitet;
- fremme bruken av innovative former for arbeidsorganisering, inkludert fokus på HMS og fleksibilitet i utformingen av arbeidstid og andre kontraktsregulerte forhold, med fokus på å bedre kvaliteten og produktiviteten på arbeidsplassen;

19. Ensure inclusive labour markets, enhance work attractiveness, and make work pay for job-seekers, including disadvantaged people, and the inactive

- Active and preventive labour market measures including early identification of needs, job search assistance, guidance and training as part of personalised action plans, provision of necessary social services to support the inclusion of those furthest away from the labour market and contribute to the eradication of poverty;
- continual review of the incentives and disincentives resulting from the tax benefit systems, including the management and conditionality of benefits and a significant reduction of high marginal effective tax rates, notably for those with low incomes, whilst ensuring adequate levels of social protection;
- development of new sources of jobs in services to individuals and businesses, notable at local level.

20. Improve matching of labour market needs

- The modernisation and strengthening of labour market institutions, notably employment services, also with a view to ensuring greater transparency of employment and training opportunities at national and European level;
- removing obstacles to mobility for workers across Europe within the framework of EU Treaties;
- better anticipation of skill needs, labour market shortages and bottlenecks;
- appropriate management of economic integration.

21. Promote flexibility combined with employment security and reduce labour market segmentation, having due regard to the role of the social partners

- The adaptation of employment legislation, reviewing where necessary the different contractual and working time arrangements;
- addressing the issue of undeclared work;
- better anticipation and positive management of change, including economic restructuring, notably changes linked to trade opening, so as to minimise their social costs and facilitate adaptation;
- the promotion and dissemination of innovative and adaptable forms of work organisation, with a view to improving quality and productivity at work, including health and safety;

- fremme konkrete tiltak for å redusere bruken av svart arbeid og bidra til at arbeid som i dag utføres svart isteden utøves i regulerte former.

22. Sikre en sysselsettingsvennlig utvikling i lønns- og arbeidsrelaterte kostnader

- Utvikle rammeverket for lønnsforhandlinger samtidig som man respekterer rollene til de sosiale parter, med det formål at lønnsforhandlingene skal reflektere forskjellene i produktivitet og arbeidsmarkedstrender på sektor- og lokalt nivå;
- vurdere effekt på sysselsettingen av ikke-lønnsrelaterte kostnader ved sysselsetting, særlig for de lavlønte og dem som kommer inn i arbeidsmarkedet for første gang.

23. Fremme og forbedre investeringene i humankapital

- Legge til rette for inkluderende utdannings- og opplæringsystemer på alle nivåer, herunder også lærlingplasser og opplæring i entreprenørskap;
- arbeide for å redusere antallet elever som avslutter skolegangen før avsluttende eksamen;
- etablere strategier for livslang læring i henhold til europeiske forpliktelser, og inkludere incentiver og mekanismer for fordeling av kostnader mellom bedrifter, myndigheter og enkeltindivider.

24. Innføre utdannings- og opplæringsystemer til nye kompetansebehov

- Sikre attraktivitet, åpenhet og kvalitet ved utdannings- og læringssystemene, utvide tilbudet av opplæringsmuligheter og sikre fleksibilitet i læringssystemene;
- lette tilgangen for til utdanning og opplæring gjennom å legge til rette for fleksible arbeidstidsordninger, avlastning av familieforpliktelser, veiledning og eventuelt også utvikling av alternative økonomiske støtteordninger;
- utvikle rammeverk for å lette forståelsen av formell dokumentasjon av fullført utdanning, samt ha et system for vurdering av opplæring som ikke kan dokumenteres i form av et avslutningsbevis.

- support for transition in occupational status, including training, self-employment, business creation and geographic mobility.

22. Ensure employment-friendly labour cost developments and wage-setting mechanisms

- Encouraging social partners within their own responsibilities to set the right framework for wage bargaining in order to reflect productivity and labour market challenges at all relevant levels and to avoid gender pay gaps;
- reviewing the impact on employment of non-wage labour costs and where appropriate adjust their structure and level, especially to reduce the tax burden on the low-paid.

23. Expand and improve investment in human capital

- Inclusive education and training policies and action to facilitate significantly access to initial vocational, secondary and higher education, including apprenticeships and entrepreneurship training;
- reducing significantly the number of early school leavers;
- efficient lifelong learning strategies open to all in schools, businesses, public authorities and households according to European agreements, including appropriate incentives and cost-sharing mechanisms, with the view to enhancing participation in continuous and workplace training throughout the life-cycle, especially for the low-skilled and older workers.

24. Adapt education and training systems in response to new competence requirements

- Raising and ensuring the attractiveness, openness and quality standards of education and training, broadening the supply of education and training opportunities and ensuring flexible learning pathways and enlarging possibilities for mobility for students and trainees;
- easing and diversifying access for all to education and training and to knowledge by means of working time organisation, family support services, vocational guidance and, if appropriate new form of cost-sharing;
- responding to new occupational needs, key competences and future skill requirements by improving the definition and transparency of qualifications, their effective recognition and the validation of non-formal and informal learning.

Boks 6: USA vs. Europa: Er Europa utkonkurrert?

(Fremstillingen bygger på Olivier J. Blanchard (2004): 'The Economic Future of Europe,' *Journal of Economic Perspectives*, 18/4, s. 3-26.)

Kjøpekraftjustert BNP per innbygger for de 15 landene som inntil 2004 utgjorde EU, var i 1970 69 pst. av nivået i USA. I 2000 var nivået 70 pst. av USAs. Sammenlikner man gjennomsnittsnivået i EU-15 med de 50 amerikanske delstatene var det i 1999 bare fire amerikanske delstater med lavere BNP per innbygger enn EU (Bergström og Gidehag, 2004).

Produktivitetstutviklingen i Europa har imidlertid vært langt mer positiv. Mens BNP per time arbeidet i EU-15 i 1970 var 65 pst. av nivået i USA, hadde man i 2000 kommet opp på 91 pst. Frankrike hadde i 2000 samme produksjon per time arbeidet som USA, til tross for at produksjon per innbygger var bare 71 pst. av nivået i USA.

Blanchard har vist at en overveiende del av gapet i produksjon mellom Europa og USA kan forklares med forskjellen i timer arbeidet. Mens man i EU-15 i 1970 arbeidet like mange timer som i USA, var nivået i 2000 bare 77 pst.. Den viktigste forklaringen på dette fallet er ikke høyere arbeidsledighet, men færre timer arbeidet per arbeidstager. Ifølge Blanchard forklarer økt fritid mer enn halvparten av endringen i antall timer arbeidet når man sammenlikner USA og Frankrike. I motsetning til økt ledighet, som per definisjon er ufrivillig, kan det være grunn til å tro at reduksjon i timer arbeidet er basert på frivillige beslutninger. I så fall kan produksjonsgapet mellom Europa og USA i stor grad forklares som et bevisst valg mellom arbeid og fritid gjort av europeiske borgere.

Betyr det at Europa er i ferd med å ta igjen USAs produktivetsforsprang? I perioden fra 1980 til 1995 hadde EU-15 en vekst i totalfaktorproduktivitet (TFP)¹ som var over 0,5 prosentpoeng høyere pr. år enn i USA. Etter 1995 har dette derimot endret seg. I årene 1995-2000 var TFP-veksten i EU-15 0,72 pst., mot 1,39 pst. i USA.

Blanchard viser at USA først og fremst har hatt høyere produktivetsvekst i den delen av tjenestesektoren som bruker mye informasjonsteknologi. Særlig synes USA å ha høyere produktivetsvekst i detaljomsetning og engroshandel. Blanchard argumenter for at dette kan henføres til at de europeiske markedene er langt sterkere regulert enn de amerikanske. Dette gjelder med hensyn til konkurranselovgivning, men også med hensyn til arbeidsmarkedet. Blanchard mener at deregulering i finans- og produktmarkeder er i ferd med å presse seg frem. Dersom dereguleringen skal gi gevinst i form av høyere produktivetsvekst, må man imidlertid følge opp med endringer i arbeidsmarkedet for å sikre at dette er tilstrekkelig tilpassingsdyktig.

Det er viktig å understreke at Blanchards hypotese bare er en av flere mulige forklaringer på forskjellen i utvikling mellom

Box 6: U.S. versus Europe: Is Europe being outstripped?

(The presentation is based on Olivier J. Blanchard (2004): 'The Economic Future of Europe,' *Journal of Economic Perspectives*, 18/4, pp. 3-26.)

Gross domestic product per capita in purchasing power parities for the 15 countries that until 2004 constituted the EU, was 69 percent of the level in the U.S. in 1970. In 2000, the level amounted to 70 percent of that in the U.S. If comparing the average level in the EU15 with the 50 American states, in 1999 there were only four American states with lower GDP per capita than the EU (Bergström and Gidehag, 2004).

The growth in productivity in Europe to productivity in Europe has however been far more positive. While GDP per hour of work in the EU15 in 1970 was 65 percent of that in the U.S., in 2000 it had reached 91 percent. In 2000, France had the same productivity per hour of work as the U.S., despite productivity per capita only being 71 percent of that in the U.S.

Blanchard has shown that most of the gap between Europe and the U.S. can be attributed to the difference in hours of work. While the hours of work in the EU15 in 1970 were at the same level as that in the U.S., the level in 2000 was only 77 percent. This is not primarily due to an increase in unemployment, but instead fewer hours of work per employee. According to Blanchard, more than half of the change in hours of work per employee can be explained by an increase in leisure time in France relative to the U.S. Unlike increased unemployment, which is defined as involuntary, there are reasons to suspect that the decrease in hours of work is a voluntary decision. If that is the case, then most of the gap in production between Europe and the U.S. can be explained as a deliberate choice of leisure time over work made by the European citizens.

Does this mean that Europe is about to catch up with the U.S. in terms of productivity? In the period from 1980 to 1995 in the EU15 there was an increase in the Total Factor Productivity (TFP)¹ that was 0.5 percent higher per year compared to that of the U.S. However, this has changed since 1995. From 1995 to 2000, the increase in TFP amounted to 0.72 percent in the EU15, compared to 1.39 percent in U.S.

Blanchard has shown that it is in the service sector where there is a heavy usage of information technology that we find most of the increase in productivity in the U.S. This is especially seen in the higher productivity growth in the U.S. in retail and wholesale sales.

Blanchard argues that most of this can be explained by the fact that the European markets are regulated to a much greater degree than the American markets. This applies to both competition legislation and with regard to the labour market. Blanchard is of the view that a deregulation of both the financial markets and goods and services is unavoidable. To ensure

¹ Totalfaktorproduktivitet er den økte avkastningen av den samlede bruken av innsatsfaktorer. Man vil ha vekst i TFP dersom man produserer mer med de samme innsatsfaktorene, eller dersom veksten i produksjonen er større enn veksten i innsatsfaktorene alene skulle tilsi.

¹ Total Factor Productivity (TFP) is the increase in return from the total usage of the input factors. The TFP increases if one is able to produce more with the same input factors, or in the case where the increase in production is greater than the growth in the input factors alone

Europa og USA. Produktivitetsudvikling, og særlig produktivitetsudvikling i tjenestesektoren, herunder IKT, er svært vanskelig at måle. Dette er et vigtigt tema hvor det fremdeles er mange uavklarede spørgsmål.

that the deregulation is to pay off in terms of increase in productivity, changes will need to be made in the labour market to ensure that the market is sufficiently able to adapt.

It is however important to stress that Blanchard's hypothesis is only one of many possible explanations for the difference in the developments between Europe and the U.S. The development in productivity, and in particular the development in the service sector, and ICT, is difficult to measure. These are important subjects where there are still many unanswered questions.

Strukturindikatorene

1. BNP per innbygger

Figur 1 viser kjøpekraftsjustert brutto nasjonalprodukt (BNP) per innbygger. Serien er indeksert, med nivået på EU25=100. På denne indeksen har Norge i 2004 et nivå på BNP per innbygger på 152,9.

BNP er et mål på den samlede verdien av det som produseres av varer og tjenester i offentlig og privat sektor, og et viktig mål på nasjonal verdiskaping. BNP vil ikke fange opp verdien av produksjon som ikke er målt i markedspriser eller tallfestet på annen måte. Dette innebærer for eksempel at ulønnet arbeid, som husarbeid, og svart arbeid ikke er inkludert. For betalt arbeid som ikke omsettes i et marked, slik som offentlig administrasjon, blir verdien målt som produksjonskostnaden. I den grad betalingsviljen for offentlige tjenester er høyere (lavere) enn produksjonskostnaden, vil dette dermed kunne undervurdere (overvurdere) nivået på BNP.

Norge er i en særstilling fordi utvinningen av en ressurs med høy grunnrente, petroleum, gir svært høy produksjonsverdi. Det betyr at den norske verdiskapingen målt ved BNP blir høy. I den grad utvinningen av petroleum er en begrenset ressurs, vil BNP ikke gi et fullgodt bilde av den langsiktige evnen til verdiskaping i norsk økonomi. En stor del av inntektene fra petroleumsvirksomheten plasseres dessuten i finansielle fordringer. BNP vil derfor være et mindre godt mål på konsummuligheten i Norge enn hva som er tilfellet i mange andre land.

Et alternativt mål er å se på BNP for Fastlands-Norge, hvor man tar bort verdien av produksjonen på norsk sokkel og verdien av utenriks sjøfart. BNP for Fastlands-Norge utgjorde i 2004 77,6 pst. av samlet norsk BNP. Dette utgjør 118,7 pst. av BNP i EU25, og ligger 8,6 pst. over nivået på BNP

The Structural Indicators

1. GDP per capita in PPS

Figure 1 shows Gross Domestic Product (GDP) per capita in Purchasing Power Standards (PPS). The series is indexed, with a level of EU25=100. In this index, Norway has a GDP level of 152.9 per capita (2004).

GDP measures the overall value of goods and services produced by the public and private sectors, and is an important indicator of the national wealth creation. GDP does not include the value of production not valued in terms of market prices or quantified in other ways. For example, unpaid work such as housework and undeclared work is not included. Paid labour that is not valued in terms of market prices, such as public administration, is valued in terms of cost of production. To the degree that the willingness to pay for public services is higher (lower) than the cost of production, the GDP level may be underestimated (overestimated).

Norway is in a special situation because the extraction of a resource with a high economic rent, namely petroleum, provides a very high production value. This in turn leads to a high GDP level for Norway. To the extent that petroleum is a limited resource, GDP does not provide a comprehensive picture of the long-term capability of wealth creation. Furthermore, a large part of the revenues from the petroleum activities is placed in financial instruments. As a result, GDP is a less accurate indicator of the consumption possibilities in Norway, compared to the situation in many other countries.

Alternatively, one can look at GDP in mainland Norway, as it leaves out the value of output from the Norwegian continental shelf and the value of foreign shipping. The GDP for mainland Norway was 77.6 percent of the total GDP in 2004. This accounts for 118.7 percent of GDP in EU25, and is

per innbygger i EU15.² BNP for Fastlands-Norge vil imidlertid undervurdere den norske verdiskapingen uten olje, fordi man ikke tar hensyn til den kapitalen som er investert i petroleumssektoren, og som ellers kunne ha vært brukt i andre næringer. Hvis man trekker ut verdiskapingen i petroleumssektoren, men legger til avkastningen av kapitalen som er investert i petroleumssektoren, med en antagelse om at kapitalavkastningen ville være den samme som gjennomsnittsavkastningen i Fastlands-Norge, får vi et korrigert mål for BNP. I 2004 utgjorde dette korrigerede målet 84 pst. av samlet BNP, eller 128,4 pst. av nivået i EU25 og 17,5 pst. over nivået i EU15.

BNP måles i nasjonal valuta. Det vil alltid være et problem knyttet til å sammenlikne verdien av BNP mellom land. Det enkleste er å omregne BNP med gjeldende valutakurs. Men dette målet vil være sårbart for valutasingninger. Dessuten vil en omregning ved gjeldende valutakurs ikke nødvendigvis

8.6 percent above the level of GDP per capita in EU15². GDP for mainland Norway only would, however, underestimate the Norwegian wealth creation by excluding oil, as it would omit the capital invested in the petroleum sector which could have been invested in other industries. If we subtract the wealth creation in the petroleum sector, but add the revenue of the capital invested, with the assumption that capital would have earned the same return as in mainland Norway, we obtain an adjusted measurement for GDP. This adjusted measurement came to 84 percent of the total GDP in 2004 or 128.4 percent of the level in EU25 and 17.5 percent higher than the EU15 level.

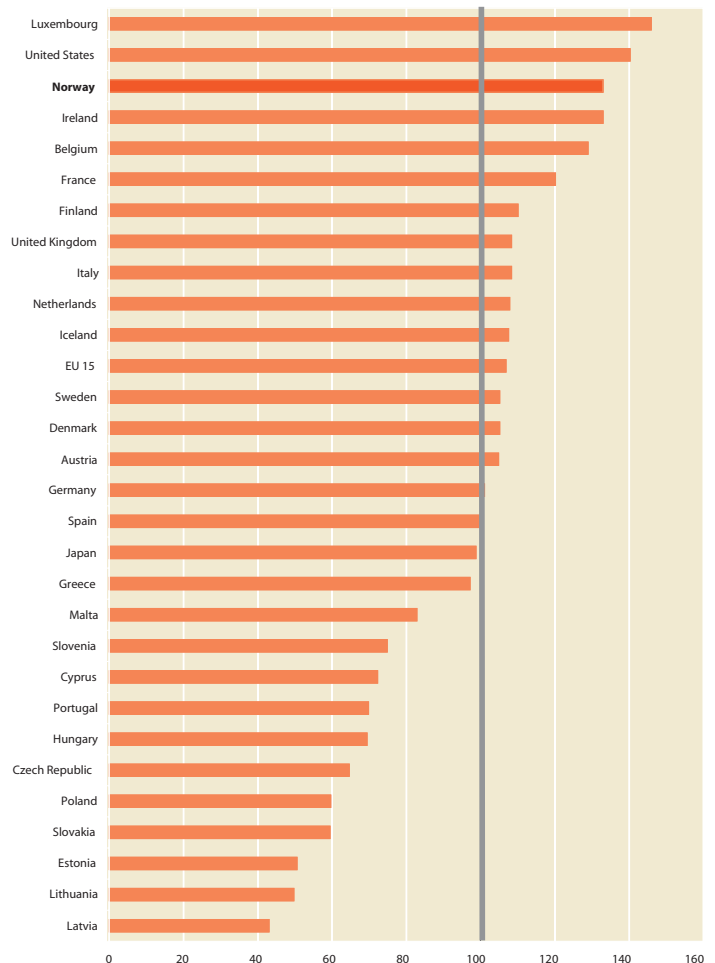
GDP is measured in the national currency. There will always be difficulties in connection with comparing GDP values between countries. The easiest way is to convert GDP with current currency values, however the result can be susceptible to fluctuations in the currency market. Converting GDP by

Figur 1. Kjøpekraftsjustert BNP per innbygger (EU25=100), 2004
Figure 1. GDP per capita in purchasing power standards (EU25=100), 2004

² Nivået i EU15 var i 2004 109,3.

Figur 2. Kjøpekraftsjustert BNP per sysselsatt (EU25 = 100), 2004
Figure 2. GDP per person employed in purchasing power standards (EU25=100), 2004

² The level in EU15 was 109.3 in 2004.

reflektere hvilken kjøpekraft forskjellige valutaer har i sine respektive hjemmemarkeder. En sammenlikning basert på faktisk valutakurs vil derfor ikke nødvendigvis reflektere relative forskjeller i den faktiske kjøpekraften mellom land. For å sammenlikne den nasjonale kjøpekraften i BNP måler man derfor BNP i kjøpekraftsjusterte termer, hvilket innebærer at BNP nivået justeres for forskjeller i nasjonale prisnivåer.

2. Arbeidskraftsproduktivitet

I figur 2 er arbeidsproduktivitet målt som kjøpekraftsjustert BNP per arbeider (EU25 = 100). Arbeider er her alle som er registrerte som sysselsatte. BNP per arbeider sier noe om hvilken avkastning arbeidskraften gir. Avkastningen er målt som verdien av produksjonen. Kjøpekraftsjustert BNP per arbeider brukes som et mål på et lands produktivitet.

Arbeidskraftsproduktivitet gir en viktig indikasjon på hvor mye man får igjen for arbeidsinnsatsen. En vekst i produktivitetsnivået vil normalt være positivt for et lands konkurransevne. Norge har i 2004 et nivå på 136,1, og ligger nest høyest i Europa, etter Luxemburg, men likt med Irland. Som nevnt over kan dette i noen grad henføres til inntekter fra petroleumsvirksomheten. Fordi petroleumsutvinningen delvis må forstås som en omfordeling av formue fra olje i bakken til finansiell kapital, vil BNP i Norge dermed overvurdere den langsiktige verdiskapingsvnen. Hvis vi forholder oss til et korrigert mål for BNP, hvor oljeinntektene, men ikke kapital i oljesektoren, er tatt ut, ville Norge i 2004 hatt en arbeidsproduktivitet på 114,3, mot 100 i EU25 og 106,8 i EU15.

Vi kan også merke oss at i forhold til EU25 har Norge et lavere BNP per arbeider enn vi har BNP per innbygger. Dette skyldes at Norge har en høyere andel sysselsatte enn de fleste andre europeiske land. Et alternativt mål på arbeidsproduktivitet er å se på BNP per time arbeidet. Her ligger Norge på 138,3 pst. av nivået i EU25. Norge kommer altså bedre ut i forhold til EU25 når vi regner per time arbeidet, fordi gjennomsnittlig timeantall per sysselsatt er lavere i Norge enn snittet i EU.

Et høyt BNP per arbeider innebærer at man får mye igjen for hver enhet arbeidsinnsats, hvilket må

using current currencies does not necessarily reflect the purchasing power of the respective currencies in their domestic markets. A comparison based on the actual value of currency therefore does not necessarily reflect the relative differences in the actual purchasing power between countries. The GDP needs to be adjusted to differences in the national price level to compare the national purchasing power in GDP. In order to compare the national buying power of GDP, GDP is adjusted for the differences in national price levels.

2. Labour productivity

In Figure 2, labour productivity is measured as the GDP in Purchasing Power Standards per person employed relative to EU25 (EU25 = 100). Here “person employed” refers to all individuals who are registered as employed. GDP per person employed tells something about the return on labour. Return is measured as the value of production. The GDP per employee in Purchasing Power Standards is used as a measurement of a country’s productivity.

The labour productivity provides an important indicator of the return on labour. A growth in the level of productivity is normally considered positive for a country’s competitiveness. In 2004, Norway had a level of 136.1, which was the second highest in Europe, just below Luxembourg, and equal to Ireland. As mentioned earlier, some of this is a result of the revenues created from the petroleum activities. Since the extraction of petroleum in part is a redistribution of wealth from being stored in the ground to financial capital, GDP will overestimate the long-term wealth creation in Norway. If we consider the corrected values for GDP, where the revenue from oil but not the capital in the oil sector is omitted, the Norwegian productivity of labour in 2004 would be 114.3 to 100 in EU25 and 106.8 in EU15.

Also note that Norway, compared to the EU25, has a lower GDP per person employed than GDP per capita. This is because Norway has a much higher rate of employment than most other European countries. An alternative measurement of the productivity of labour is to look at GDP per hour of work. In GDP per hour Norway is 138.3 percent above the level in EU25. Comparing hours of work is favourable for Norway because the average hours of work per employed person are lower in Norway than in the EU.

Tabell 1: Endring i makroøkonomiske indikatorer
Table 1: Change in macroeconomic indicators

BNP per person* GDP per capita*		BNP per sysselsatt* GDP per worker*	
Lithuania	26,5	Lithuania	45,3
Latvia	25,7	Poland	22,4
Estonia	23,1	Estonia	21,7
Hungary	16,4	Latvia	20,4
Ireland	15,0	Hungary	15,5
Greece	13,8	Greece	14,1
Slovakia	10,2	Norway	13,8
Norway	8,0	Slovakia	13,6
Czech Republic	7,0	Ireland	9,5
Spain	6,9	Czech Republic	9,1
Luxembourg	6,6	Netherlands	5,9
Slovenia	6,2	Slovenia	5,5
United Kingdom	4,9	Japan	5,0
Netherlands	3,5	United Kingdom	4,5
Finland	2,4	United States	4,2
Poland	2,4	Belgium	3,0
Belgium	2,1	Finland	0,5
EU 15	-0,6	Denmark	0,2
Japan	-0,8	Austria	-0,5
Portugal	-1,0	EU 15	-1,2
United States	-1,3	Spain	-1,5
Sweden	-2,1	Sweden	-1,6
Cyprus	-3,5	Portugal	-2,8
France	-3,6	Germany	-3,3
Germany	-3,6	Iceland	-3,3
Denmark	-3,7	France	-3,5
Austria	-3,9	Luxembourg	-4,2
Italy	-6,5	Cyprus	-8,8
Iceland	-6,9	Italy	-10,3
Malta	-9,1	Malta	-13,0
*Prosentvis endring relativt til EU25 fra 1999–2004			
*Percentage change relative to EU25 from 1999–2004			

vurderes som positivt. Det er imidlertid viktig å forstå hvorfor arbeidskraftsproduktiviteten i et land er høy. For eksempel vil man øke arbeidskraftsproduktiviteten ved å øke kapitalinnsatsen per arbeider. Hvis man fokuserer på BNP per arbeider på kort sikt, kan man for eksempel oppnå høyere produktivitet ved å redusere andelen av befolkningen i arbeid. Dette ville imidlertid kunne ha betydelige negative velferdsmessige konsekvenser og sannsynligvis også negativ effekt på verdiskapingen på lang sikt. På lang sikt er det viktigere å finne et riktig forhold mellom arbeid og kapital enn å oppnå særlig høy produktivitet for arbeidskraften alene.

A high GDP per person employed means a greater return on each unit of labour, which must be considered a positive. However, it is important to understand why the productivity of labour in a country is high. For example, by increasing the input of capital per worker, one increases the labour productivity. Considering the GDP per person employed in the short term, one can also increase productivity by reducing the percentage of the citizens employed. The result could of course have a seriously negative impact on welfare and probably on the wealth creation in the long term. In the long term it is more important to find a balance between work and capital, than to achieve a high, but one-sided productivity for the labour force alone.

3. Utgifter til FoU som andel av BNP

Denne indikatoren måler brutto innenlands utgifter til forskning og utvikling (FoU), det vil si de totale FoU-utgiftene i et land, som andel av BNP. Tallene er vist i figur 3.

Dette er en av indikatorene hvor EU har valgt å fastsette en konkret målsetting. Målsettingen sier at FoU-utgiftene skal utgjøre 3 pst. av BNP innen 2010. Norge lå i 2003 på om lag 1,75 pst.. Dette er omtrent på nivå med Nederland, men betydelig lavere enn de andre nordiske land. Som vi ser av figuren er det imidlertid relativt stor spredning mellom landene. Stort sett synes det som om land med lavere BNP per innbygger bruker mindre på FoU. Sverige er landet med størst FoU-innsats som andel av BNP i EU og hadde i 2003 FoU-utgifter på 4 pst. av BNP.

Norge har siden 1999 hatt en økning i FoU-utgiftene på om lag 0,1 pst. Også dette er betydelig lavere enn de øvrige nordiske landene. Norge har imidlertid hatt den største økningen i BNP av de nordiske landene i denne perioden. Absolutt forskningsinnsats i Norge har derfor gått betydelig opp.

FoU-utgiftene deles ofte i offentlig og privat FoU-innsats. Norge har relativt lavt nivå på FoU-utgifter i næringslivet sammenliknet med andre land i EU. Dette har bl.a. sammenheng med at vår næringsstruktur har relativt få FoU-intensive bransjer. Norge har en særlig høy andel av naturressursbaserte næringer som petroleum, aluminium og fiskeoppdrett. Selv om disse næringene bruker mye avansert teknologi er forskningsandelen mindre i forhold til produksjonsverdien enn hva som er vanlig for eksempel innenfor IKT. I Norge utgjør høy- og mellomteknologiske næringer en relativt liten andel av BNP.

FoU er viktig for verdiskapingen i den grad man får frem ny kunnskap og teknologi som leder til lønnsom innovasjon. Det er altså ikke uten videre en entydig sammenheng mellom forskningsaktivitet og økt verdiskaping. I hvilken grad økt forskning vil føre til økt verdiskaping er avhengig av hva slags forskning det er snakk om, kvaliteten på forskningen, evnen til å kommersialisere resultatene fra forskning, og den spesifikke innretningen av forskningspolitikken, og således ikke bare av størrelsen på utgiftene til FoU. Indikatoren viser hvor mye ressurser som brukes på FoU, men ikke avkastningen av denne innsatsen.

3. Gross Domestic Expenditure on R&D

This indicator measures the gross domestic expenditure on Research and Development (R&D), which means the total expenditure for R&D in a country as a percentage of GDP. The numbers are presented in Figure 3.

This is one of the indicators for which the EU has set a specific target. The target states that R&D expenditure is to constitute 3 percent of GDP in 2010. In 2003, Norway was at approximately 1.75 percent. This is comparable with the Netherlands, but significantly lower than the other Nordic countries. Looking at Figure 3, we can see that there are relatively large differences between the countries. In general, it seems that countries with a lower GDP per capita spend less on R&D. The country in the EU with the greatest R&D expenditure is Sweden, which in 2003 had an R&D expenditure of 4 percent of GDP.

Since 1999, the R&D expenditure in Norway has increased by approximately 0.1 percent. This is significantly less than the other Nordic countries. However, in absolute terms the R&D expenditure has increased significantly, as during the same period Norway has had the largest increase in GDP of all of the Nordic countries.

R&D expenditure is often divided into public and private R&D efforts. Norway has a relatively low level of R&D funded by the industry sector, compared to other countries in the EU. This in turn is connected to our industrial structure having relatively few R&D intensive industries. Norway has an especially high level of natural resource based industries such as petroleum, aluminium and fish farming. Even though these industries make use of very advanced technology, the amount expended on research is low in percentage terms in comparison to the output value, compared to sectors like ICT. In Norway, high-tech and medium-tech industries make up only a small share of GDP.

R&D is important for wealth creation if new knowledge and technology leads to profitable innovation. However, the relationship between research and increased wealth creation is complex. Whether increased research leads to increased wealth creation depends on the type of research in question, the quality of the research, the ability to commercialise the results of research and how the specific rese-

Det er heller ikke åpenbart at en generell økning i utgiftene til FoU vil være i tråd med våre nåværende komparative fortrinn. En generell økning i FoU-utgiftene kan innebære en endring i næringsstrukturen fra mindre til mer FoU-intensive næringer over tid. Dersom Norges komparative fortrinn er i ikke FoU-intensive næringer tross økt FoU, kan en ikke vite sikkert at økte FoU-utgifter vil gi økt verdiskaping. Men et lands komparative fortrinn kan endres over tid, og økte FoU-utgifter kan medvirke til en slik endring.

4. Utdanningsnivå

Indikatoren er definert som andelen av unge, det vil si i alderen 20-24 år, som minst har utdanning tilsvarende videregående og påbygging til videregående opplæring.

arch policy is formulated, in other words not just the size of the R&D expenditure. The indicator shows the level of resources dedicated to R&D, but not the return on these efforts.

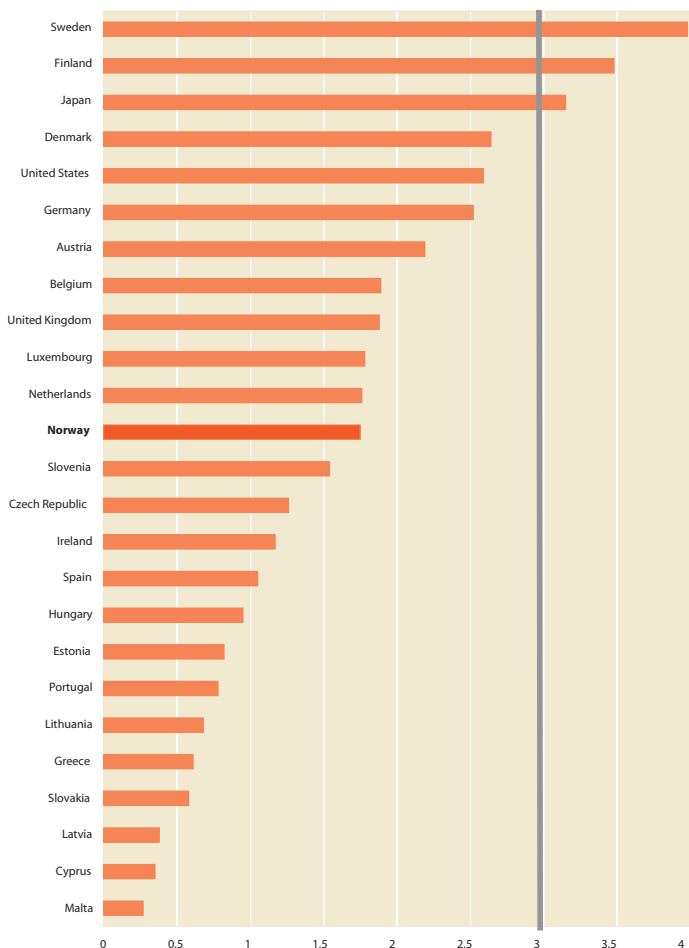
In addition, it is not obvious that a general increase in R&D expenditure will be in line with our current competitive advantage. A general increase in R&D expenditure can, in time, lead to a shift in the industrial structure from less to more R&D intensive industries. If Norway's competitive advantages remain in non-R&D intensive industries despite an increase in R&D, it cannot be certain that an increase in R&D expenditure would provide increased wealth creation. However, over time, a country's competitive advantages may change and increased R&D expenditure can contribute to such a change.

4. Youth Education Attainment

The indicator is defined as the percentage of young adults, between the ages of 20-24, who have completed at least upper secondary education.

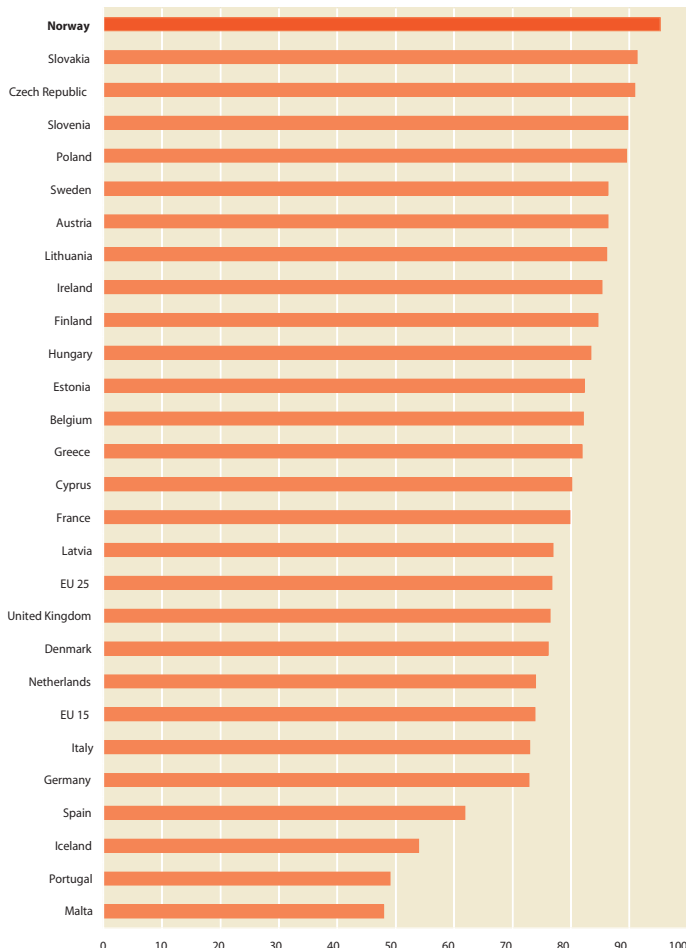
Figur 3. Brutto innenlands utgifter til FoU som andel av BNP, 2003

Figure 3. Gross domestic expenditure on R&D as a percentage of GDP, 2003

Figur 4. Prosentandel av befolkningen i alderen 20-24 som har fullført minst videregående og påbygging til videregående opplæring, 2004

Figure 4. Percentage of the population aged 20 to 24 having completed at least upper secondary education, 2004

Figuren viser at i 2004 hadde 95,3 pst. av alle mellom 20-24 i Norge minst videregående utdanning. Dette er det høyeste nivået blant alle landene i sammenlikningen. Gjennomsnittet i EU var 76,7 pst. Det norske nivået er høyt også i et nordisk perspektiv. Det er også verdt å merke seg at de nye medlemslandene trekker opp gjennomsnittet i EU, selv om det er relativt små forskjeller mellom landene sett under ett. Siden 2000 har det for alle landene kun vært små endringer i nivå.

Man antar at en velutdannet arbeidsstyrke øker arbeidskraftsproduktiviteten. Tilgang på utdannet arbeidskraft kan derfor regnes som en viktig faktor for innovasjon og økonomisk vekst. Det at en høy prosentdel av ungdom i Norge har grunnutdanning, gir et godt grunnlag for videre utdanning på høyere nivå for nesten hele befolkningen.

Indikatoren forteller hvor stor del av befolkningen som har videregående og påbygging til videregående opplæring, men den sier ikke noe om kvaliteten på utdanningen. I OECDs siste rapport om den økonomiske situasjonen i Norge presenteres tall fra den såkalte PISA-studien. Disse tyder på at norske skoleelever ligger litt under gjennomsnittet når det gjelder kunnskaper i matematikk, naturfag og problemløsning, mens de ligger noe over gjennomsnittet hva gjelder leseferdigheter. Slike undersøkelser kan gi tilleggsinformasjon om kvaliteten på utdanningen.

5. Sammenliknende prisnivå

Indikatoren måler forholdet i pris mellom sammenliknbare varekurver i ulike land, priset i samme valuta. Formålet med indikatoren er å sammenlikne hva man må betale for en kurv med sammenliknbare og representative varer og tjenester i forskjellige land. Kurven vil bestå av varer som er importert og av varer som er produsert i landet. Indikatoren er en indeks, hvor nivået i EU25=100. Som vi ser av figur 5 hadde i 2003 Norge en indeksverdi på 144,6. Dette var det høyeste prisnivået i Europa.

For varer som handles i et internasjonalt marked, forventer vi ikke å finne store prisforskjeller mellom land. Prisforskjeller på handlede goder vil

Figure 4 shows that in Norway, 95.3 percent of the population in the age group 20 to 24 have completed at least upper secondary education (2004). This is the highest percentage of all the countries being compared. The average in the EU was 76.7 percent. The level in Norway is high even in a Nordic perspective. It is also worth noting that the new Member States increase the average in the EU, even though, as a whole, the differences between the countries are relatively small. Since the year 2000 there have been only small changes in the level for all the countries.

One assumes that a well-educated labour force increases the labour productivity. Access to educated labour can be considered an important factor for innovation and economic growth. The high percentage of young people in Norway with a basic education provides an excellent platform for further education at higher levels for almost the entire population.

The indicator says something about the percentage of the population that has at least an education comparable to high school and preparation for more advanced studies, but tells nothing about the quality of that education. In the last report submitted by the OECD regarding the economic situation in Norway, the numbers from the PISA study were presented. This study suggests that Norwegian school students are somewhat below average in mathematics, natural science and problem solving, while somewhat above average when it comes to reading skills. This type of study can provide additional information about the quality of the education.

5. Comparative Price Levels

The indicator measures the relationship, in prices, for comparable product groups in different countries, priced in the same currency. The purpose of the indicator is to compare what people have to pay for a basket of comparable and representative goods and services in various countries. The basket consists of both imported and domestically produced products. The indicator is an index, where the level is EU25=100. As we can see from Figure 5, in 2003 Norway had an index value of 144.6. This was the highest in Europe.

For products traded on the international market, we do not expect to find significant differences in prices from country to country. Difference in the

kunne reflektere mangel på konkurranse i import- eller detaljistledet. For varer som ikke handles i det internasjonale markedet, vil man derimot forvente å finne en nær sammenheng mellom lønnsnivå og prisnivå. Lønnsnivået i et land bestemmes av bl.a. arbeidsproduktiviteten. Høy produktivitet i konkurranseutsatte næringer vil bidra til et høyt nasjonalt lønnsnivå. I rike land er lønnsnivået derfor ofte høyt. Det gjør at prisene på produkter som ikke handles internasjonalt, hvilket for eksempel gjelder for mange tjenesteprodukter, vil bli høyere. Dette fremkommer også når man ser på prisnivået i de landene som er tatt med i denne statistikkene. Det er en klar positiv sammenheng mellom prisnivå og BNP per innbygger/arbeider.

Med økt integrasjon mellom de europeiske land vil en forvente at flere og flere goder blir handlet mellom land. Større utveksling av arbeidskraft vil også føre til mindre lønnsforskjeller mellom de ulike landene. Disse faktorene trekker i retning av en utjevning av prisnivået. Man har observert at

price for traded goods may reflect a lack of competition at the import or retail level. For non-traded goods, one would expect to find a close correlation between the level of wages and the price level. The level of wages in a country is determined, along with other factors, by the labour productivity. High productivity in competitive industries contributes to a high level of national wages. Therefore we often see high wages in rich countries. This means that the prices for non-traded goods, for instance many services, will be higher. This becomes evident when looking at the price level in the countries included in the statistics. There is an positive correlation between price-level and GDP per capita/worker.

With increased integration between the European countries, it is expected that more and more products will be traded between countries. A greater exchange of labour will reduce wage differences between countries. These factors point towards a levelling of the prices. It has been observed that

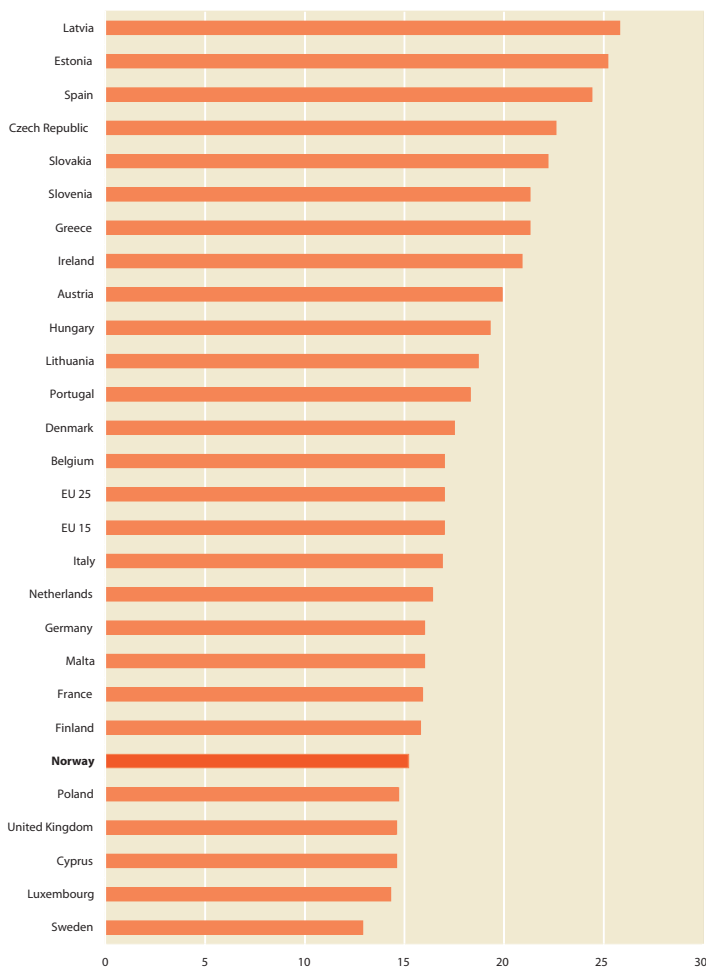
Figur 5. Sammenlignende prisnivå for privat sluttforbruk inkludert indirekte skatter (EU25=100), 2003

Figure 5. Comparative price levels of final consumption by private households including indirect taxes (EU25=100), 2003

Figur 6. Brutto investeringer i fast realkapital i privat sektor som andel av BNP, 2004

Figure 6. Gross fixed capital formation by the private sector, as a percentage of GDP, 2004

Tabell 2: Endring i strukturindikatorer
Table 2: Change in structural indicators

FoU som andel av BNP (1999-2003) R&D as percentage of GDP (1999-2003)		Utdanningsnivå (1999-2004) Level of education (1999-2004)		Prisnivå* (1999-2003) Price level* (1999-2003)		Private investeringer (1999-2004) Private investments (1999-2004)	
Denmark	0,54	Portugal	8,9	Hungary	23,9	Estonia	4,7
Sweden	0,33	Iceland	8,5	Slovakia	23,3	Latvia	4,1
Austria	0,31	Poland	7,9	Czech Republic	21,3	Spain	3,6
Finland	0,27	Italy	6,6	Lithuania	17,7	Greece	2,1
Hungary	0,26	Belgium	5,9	Ireland	17,5	Malta	0,7
Japan	0,19	Lithuania	4,8	Cyprus	12,1	Italy	0,3
Spain	0,17	Slovenia	3,9	Norway	10,4	France	0,1
Lithuania	0,17	Greece	3,3	Denmark	8,5	Ireland	0,1
Germany	0,12	Ireland	3,3	Estonia	8,2	Austria	-0,5
Slovenia	0,12	Denmark	2,9	Italy	8,0	Denmark	-0,6
Estonia	0,12	Latvia	2,3	Latvia	7,6	Cyprus	-0,8
Cyprus	0,11	EU 25	1,9	Portugal	7,0	Finland	-0,8
Czech Republic	0,10	Netherlands	1,6	Iceland	5,8	EU 15	-0,9
Norway	0,10	Austria	1,6	Poland	5,1	Lithuania	-0,9
Portugal	0,06	EU 15	1,4	Slovenia	2,9	EU 25	-1,0
United Kingdom	0,04	United Kingdom	1,1	Luxembourg	2,9	Sweden	-1,2
Latvia	0,01	Norway	0,9	Austria	2,4	United Kingdom	-1,3
Ireland	-0,01	Sweden	0,0	Malta	1,8	Czech Republic	-1,4
United States	-0,04	France	-0,2	Netherlands	1,5	Hungary	-1,7
Greece	-0,06	Estonia	-0,7	Finland	1,3	Belgium	-2,0
Belgium	-0,07	Czech Republic	-0,9	United States	1,1	Netherlands	-3,1
Slovakia	-0,08	Germany	-1,8	Spain	0,9	Germany	-3,4
Netherlands	-0,26	Hungary	-1,8	Germany	0,4	Norway	-3,4
		Slovakia	-2,0	EU 15	-0,3	Slovakia	-4,5
		Finland	-2,2	Sweden	-0,8	Luxembourg	-4,9
		Cyprus	-3,3	France	-1,1	Portugal	-4,9
		Spain	-3,4	Greece	-3,1	Slovenia	-5,1
				Belgium	-4,3	Poland	-5,8
				United Kingdom	-7,9		
				Japan	-16,6		

*Prosentvis endring relativt til EU25
*Percentage change relative to EU25

forskjellen i prisnivå mellom de 25 landene i EU har blitt redusert de siste årene. Imidlertid er tolkingen ikke helt åpenbar. Når de fattige landene vokser raskere enn de rike landene, vil man forvente at prisnivået utjevnes uavhengig av økt handel. Det er ikke opplagt om det er relativ vekst eller økt integrasjon som er den sterkeste drivkraften bak utjevningen i prisnivå.

Norge skiller seg ut med et høyt prisnivå. Prisnivået er imidlertid ikke eksepsjonelt, gitt at Norge også er det nest rikeste landet i sammenlikningen. Men det høye prisnivået i Norge kan være en indikator på at produktivitetnivået i tjenesteytende sektor, herunder inkludert detaljomsetning og import, har potensial for forbedringer. For å trekke slike konklusjoner må man imidlertid gjøre mer detaljerte studier.

the differences in the level of prices in the 25 countries in the EU have fallen in recent years. How to interpret this however is not entirely clear. When poorer countries grow faster than the rich countries, it is expected that there would be a levelling of prices, independently of increased trade. It is not obvious whether it is relative growth or increased integration that is the dominant driving force behind the levelling of prices.

Norway stands out with a high price-level. The price level is, however, not exceptional given that Norway is the second wealthiest country in the comparison. The high price level could still be an indicator that the productivity level in the service sector, including retail sales and import, has the potential for improvement. However, to draw such a conclusion one would need to conduct a more detailed study.

6. Private investeringer i realkapital

Denne indikatoren viser tall for privat sektors investeringer i fast realkapital som andel av BNP. I 2004 var nivået på slike investeringer i Norge i størrelsesorden lik 15,2 pst. av BNP.

Høye investeringer er særlig viktig hvis man har lav produktivitet. Lav produktivitet kan være et tegn på at det ikke er nok kapital bak hver arbeider. Investeringer vil da gi høy avkastning. Man vil derfor forvente å se særlig høyest investeringsandel i de landene som har det laveste BNP per sysselsatt.

Fra figur 6 ser vi at land med BNP per sysselsatt under gjennomsnittet for EU25 gjennomgående har høyest investeringsrate. I sammenlikningen har vi de 25 EU-landene og Norge. 13 av landene har et nivå på BNP per innbygger under 100 (EU25=100). Av disse 13 hadde 10 land i 2004 en investeringsrate over 18 pst. Til sammenlikning hadde bare 2 av 13 land med BNP per sysselsatt over 100 et tilsvarende investeringsnivå.

Vi kan altså merke oss at det som forventet er en negativ sammenheng mellom produktivitet og investeringsnivå, men at denne korrelasjonen ikke er veldig sterk. Når man ser på land med produktivitet over gjennomsnittet i EU25, er det liten eller ingen korrelasjon – investeringsraten synes i liten grad å avhenge av hvor produktivt landet er. For rike land kan høy investeringsrate indikere at landet satser særlig på å tiltrekke seg visse typer kapitalintensiv industri. Land med store naturressurser, som Norge, vil kunne oppleve betydelige svingninger i investeringsraten. Når installasjoner bygges ut er investeringene høye, i påfølgende perioder har man lave investeringer og høyt BNP etter som installasjonene gir avkastning.

7. Utslipp av klimagasser

Denne indikatoren viser utviklingen i utslipp av klimagasser mellom 1990 (1990=100) og 2003 for hvert land. Indikatoren omfatter de seks klimagasene som er med i Kyotoprotokollen, regnet som CO₂-ekvivalenter. Utslippene kan sammenliknes med de krav EU-landene har sagt seg villig til å oppfylle som en del av Kyotoprotokollen. EUs mål er å redusere utslippene med 8 pst. i forhold til 1990-nivået innen perioden 2008-2012. Kravene varierer imidlertid fra land til land.

6. Business investment

This indicator shows the level of private sector investments in fixed capital (gross fixed capital formation) as a percentage of GDP. In 2004, the level of such investment in Norway was 15.2 percent of GDP.

A high level of investment is especially important if productivity is low. Low productivity can indicate insufficient capital input per worker. If this is the case, then investments will provide large returns. As a result, one expects to see the largest investment in the countries with the lowest GDP per worker.

Looking at Figure 6, we see that countries with GDP per worker below the average for EU25 have the largest rate of investment. The comparison shows EU25 and Norway. Thirteen of these countries have a GDP level per capita below 100 (EU25=100). In 2004, 10 of the 13 countries had an investment rate above 18 percent. By comparison, only two of the 13 countries with a GDP per worker over 100 had a comparable level of investment.

There is an expected negative correlation between productivity and level of investment, but this correlation is not that strong. When looking at countries with productivity above average in EU25, there is little or no correlation – the rate of investment does not seem to be that dependant on how productive the country is. For wealthy countries, a high rate of investment may indicate that the country devotes efforts to attracting a particular kind of capital-intensive industry. Countries with a high level of natural resources such as Norway are more susceptible to experience significant fluctuations in the rate of investment. When the infrastructure facilities are being constructed, the investment levels are high, while in the following period there will be a lower level of investment and a high GDP as the facilities are proving their return on the investment.

7. Greenhouse Gas Emissions

This indicator shows the developments in greenhouse gas emissions from 1990 (1990=100) to 2003 for each country. The indicator includes the six greenhouse gases covered by the Kyoto Protocol, calculated as CO₂ equivalents. The emissions are at roughly the same level as the obligations the EU states have committed to fulfil as part of the Kyoto Protocol. The goal of the EU is to reduce emissions by 8 percent from the 1990 level within the period

Som vi kan se fra figur 7, har Norges utslipp vært relativt stabile mellom 1999 og 2003, og de er nå i overkant av 9 pst. over 1990-nivået. Kyotokravene tillater Norge å øke utslippene med 1 pst. sammenliknet med utslippene i 1990. Noen EU-land har hatt den samme utviklingen som Norge, og EU15 har flyttet seg litt vekk fra målet fra 1999 til 2003.

Klimaproblemet er globalt, og utviklingen i EUs klimagassutslipp sier blant annet noe om hvorvidt den økonomiske veksten i EU er bærekraftig eller ikke. Indikatoren er knyttet til kravene til hvert enkelt medlemsland og har således sammenheng med de kostnadene hvert land står overfor når de skal oppfylle kravene.

Indikatoren kan også være av interesse for Norge i lys av de internasjonale forpliktelsene vi har påtatt oss. Ettersom verken Norge eller de fleste EU-land viser noen klar positiv utvikling, kan det bli nødvendig med kostbare omstillinger og endret ressursbruk i fremtiden.

Figur 7. Endring i utslipp av klimagasser (1990=100), 2003

Figure 7. Percentage change in greenhouse gas emissions (1990=100), 2003

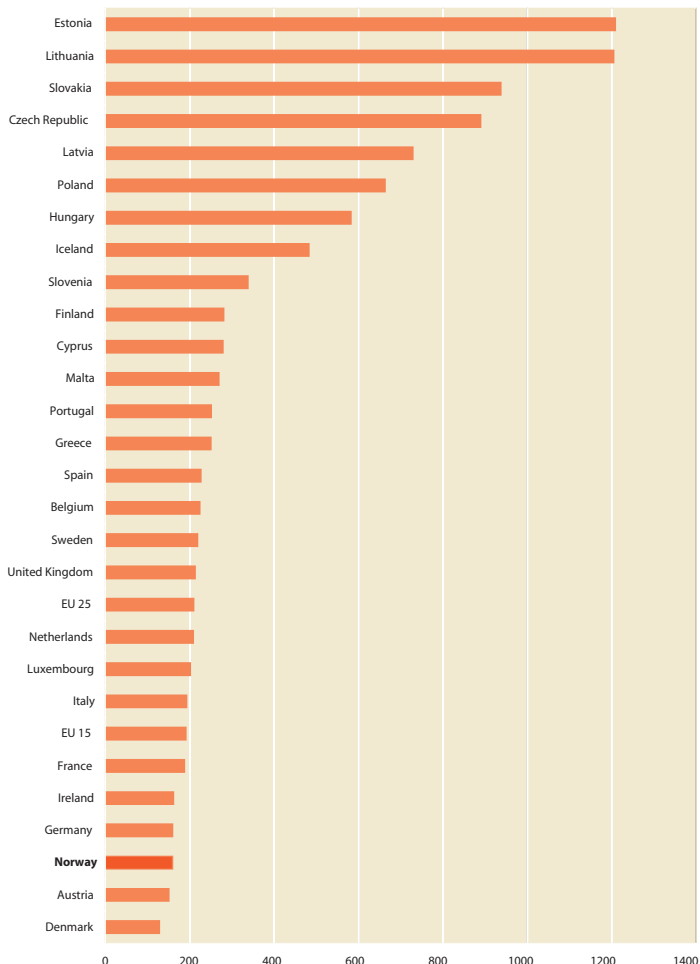
from 2008 to 2012. The requirements however vary from country to country.

As we can see from Figure 7, the Norwegian emissions have been relatively stable from 1999 to 2003, and are now more than 9 percent above the level in 1990. The Kyoto Protocol requirements permit Norway to increase the emissions by 1 percent compared to the emissions in 1990. Some of the EU Member States have had the same development as Norway, and the EU15 has distanced itself from the targets from 1999 to 2003.

The greenhouse effect is a global issue, and the developments with the emission of greenhouse gases in the EU say something about whether economic growth in the EU is sustainable or not. The indicator is connected with the obligation of each individual Member State and as such correlate to the costs each country has to overcome to fulfil their obligations.

Figur 8. Energiintensitet i økonomien, antall kilo oljeekvivalenter relativt til BNP, 2003

Figure 8. Energy intensity of the economy, calculated by gross inland consumption of energy, as measured by kilograms of oil equivalents, divided by GDP, 2003

Et internasjonalt kvotesystem for utslipp av klimagasser er imidlertid i oppstartsfasen. Dette vil gjøre det mulig for land å kjøpe utslippskvoter fra andre land og å investere i prosjekter i utlandet som vil bidra til lavere utslipp lokalt, i stedet for å redusere sine egne utslipp. Et kvotesystem kan gi bedre ressursutnyttelse fordi det vil føre til at man reduserer utslippene først der det er minst kostbart.

Indikatoren fanger imidlertid bare opp utslippene i hvert enkelt land, og ikke om et land oppfyller kravene sine ved å kjøpe kvoter eller investere i prosjekter i utlandet.

8. Energiintensitet

Denne indikatoren viser energiintensiteten i økonomien, regnet som brutto innenlandsk energiforbruk, målt som kilo oljeekvivalenter delt på BNP. Indikatoren omfatter forbruk av kull, elektrisitet, olje, naturgass og fornybar energi.

Figur 8 viser at Norge i 2004 hadde et nivå på 159,2, og er blant landene i Europa med den laveste energiintensiteten. Det var en mindre reduksjon i norsk energiintensitet fra 1999 til 2002.

Energiintensiteten i et land kan ha sammenheng med mange ulike forhold, som for eksempel næringsstruktur, geografi eller energieffektivitet i industriproduksjonen. En aggregert indikator som energiforbruk delt på BNP sier ikke mye om hvorvidt produksjonen av enkelte varer er effektiv eller ikke. Dersom indikatoren hadde vært brutt ned på enkelte varer, kunne man bedre ha vurdert om energieffektiviteten i produksjonen av denne varen var bedre eller dårligere enn i andre land. Lavere energiintensitet vil ikke uten videre indikere lavere miljøutslipp, ettersom nivået på utslippene er avhengig av hva slags energi som benyttes. I Norge er en stor del av energiforbruket basert på den fornybare energikilden vannkraft.

For denne indikatoren kan man særskilt merke seg den store forskjellen mellom de nye medlems-

The indicator can also be of significance to Norway in light of the international commitments we have committed ourselves to comply with. If neither Norway nor the majority of the EU states can show clear positive developments, measures might be necessary in the future that entail both costly structural changes and a change of how we use our resources.

An international quota system for the emission of greenhouse gases is nevertheless in its start-up phase. This will make it possible for a country to purchase emission quotas from other countries and invest in projects abroad that can contribute to reduce the local emissions, instead of reducing their own emissions. A quota system can result in a better utilisation of resources, as it will lead to reductions first in areas where it is less expensive to accomplish. The indicator only reflects, however, the emissions of each individual country, and not if a country is fulfilling their obligations by buying quotas or investing in projects in other countries.

8. Energy Intensity of the Economy

This indicator shows the energy intensity of the economy, calculated as total gross inland consumption of energy, measured in kgoe (kilogram of oil equivalent) divided by GDP. The indicator covers the usage of coal, electricity, oil, natural gas and renewable energy sources.

As we can see from Figure 8, Norway had a level of 159.2 in 2004, and is among the countries in Europe with the lowest energy intensity. There was a small reduction in the Norwegian energy intensity from 1999 to 2002. The energy intensity in a country can be connected to a variety of conditions such as industrial structure, geography or energy efficiency in industrial production. An aggregated indicator such as energy consumption divided by GDP does not provide much information about if the production of individual products is efficient or not. If the indicator had been broken down into individual products, then it would be easier to evaluate if the energy efficiency in production of this product was better or worse than in other countries. Lower energy intensity does not necessarily indicate a lower emission of environmentally degrading gases, as the emission level depends on the type of energy being used. In Norway, a significant part of the energy consumption is based on the renewable energy resource, hydropower.

landene i øst og landene som var en del av EU15. Flere av de nye medlemslandene, og da særlig land som inntil for 15 år siden hadde kommuniststyre, har svært høyt forbruk av oljeekvivalenter relativt til BNP når man sammenlikner med de andre landene i EU. Dette kan indikere et betydelig potensial for energieffektivisering i de nye medlemslandene.

For Norge som energieksporthør er det ikke åpenbart hvordan lavere energiintensitet vil påvirke norsk verdiskaping, og da særlig norske eksportinntekter. Men det er ikke entydig at lavere energiintensitet vil gi lavere etterspørsel etter norsk energieksporthør. Gass og olje er relativt rene og effektive energikilder sammenliknet med for eksempel kull. En overgang fra kull til gass kan samtidig gi mer effektiv bruk av energi og økt etterspørsel etter norsk energieksporthør.

Regarding this indicator one can, in particular, note the large difference between the new Member States in Eastern Europe and the States that were a part of the EU15. Many of the new Member States and especially those that until 15 years ago were governed by Communist rule, have a very high consumption of oil equivalents in relation to GNP as compared with the other countries in the EU. This may indicate a significant potential for increasing the energy efficiency in the new Member States.

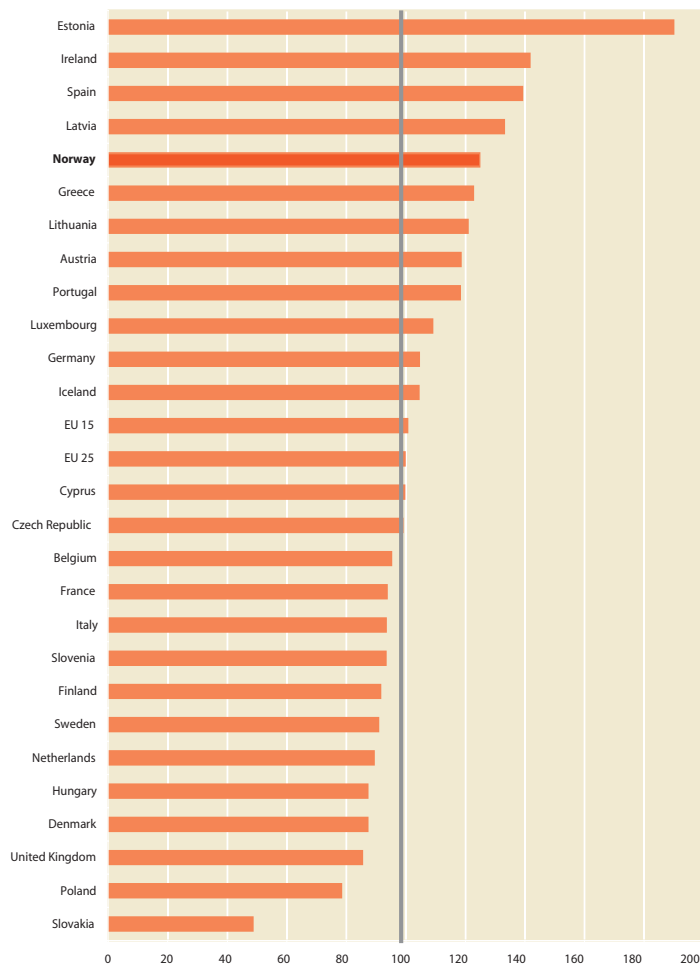
As Norway is a net exporter of energy, it is not clear how a decrease in the energy intensity might affect the Norwegian wealth creation, and especially the Norwegian revenue from the export. However a decrease in the energy intensity does not necessarily imply a decrease in the demand for Norwegian energy export. Natural gas and oil are relatively clean and efficient sources of energy compared to coal for example. A transition from coal to natural gas can both provide a more efficient use of energy and increase the demand for Norwegian energy exports.

9. Transport

Denne indikatoren er definert som en indeks av innenlands fraktvolum (tonnkilometer) i forhold til BNP. Indikatoren sier noe om utviklingen i transportintensitet i økonomien i hvert land sett i forhold til 1995 (1995=100 for hvert land).

Som vi kan se fra figur 9 hadde Norge i 2003 et nivå på 124,8. Det innebærer at vi har opplevd en økning i fraktvolum på om lag 25 pst. siden 1995. EU-landene ligger i gjennomsnitt på omtrent samme nivå som i 1995 og bare har hatt små endringer de siste årene. Det er imidlertid en viss spredning mellom landene. Indikatoren er ment å si noe om hvorvidt verdi-

Figur 9. Fraktvolum (innenlands) i forhold til BNP, målt i tonn-kilometer/BNP (i faste euro) (1995=100), 2003
Figure 9. Volume of freight transport relative to GDP, measured in tonne-km/GDP (in constant euro) (1995=100), 2003

9. Volume of Freight Transport Relative to GDP

This indicator is defined as an index of inland freight transport volume relative to GDP (measured in tonne-km). The indicator says something about the development of the transport intensity in the economy in each country, compared to 1995 (1995=100 for each country).

As we can see in Figure 9, in 2003 Norway had a level of 124.8. This means we have experienced an approximately 25 percent increase in freight volume since 1995. The EU countries are on average at approximately the

Tabell 3: Endring i miljøindikatorer*
Table 3: Change in environmental indicators*

CO2-utslipp CO2-emissions		Energiintensitet Energy intensity		Transportvolum Volum of transport	
Luxembourg	24,8	Austria	7,8	Spain	24,6
Finland	18,1	Luxembourg	4,5	Luxembourg	22,6
Austria	13,9	Netherlands	3,3	Belgium	21,1
Cyprus	12,9	Czech Republic	2,4	Ireland	16,6
Spain	10,2	Finland	1,7	Latvia	14,5
Estonia	8,8	Portugal	1,6	Lithuania	13,5
Greece	8,0	Italy	0,9	Estonia	10,4
Slovenia	5,1	Spain	-0,2	Austria	7,9
Italy	4,8	Iceland	-0,8	Cyprus	3,5
Czech Republic	3,6	Cyprus	-1,2	Czech Republic	3,4
Malta	2,5	France	-1,8	Iceland	2,5
EU 15	2,2	EU 15	-2,5	Portugal	1,7
United States	2,2	EU 25	-2,5	Slovenia	1,1
EU 25	1,5	Germany	-2,7	Norway	0,6
Denmark	1,5	Slovenia	-2,9	Germany	0,1
Ireland	1,0	Denmark	-3,0	Sweden	-0,3
Slovakia	1,0	Slovakia	-4,0	EU 25	-1,2
Sweden	0,9	Greece	-4,7	EU 15	-1,7
Belgium	0,9	Sweden	-8,2	Finland	-6,1
Japan	0,8	Belgium	-8,2	Denmark	-6,4
Norway	0,8	United Kingdom	-9,1	Italy	-7,4
Latvia	0,5	Poland	-9,2	Poland	-7,9
Netherlands	0,0	Hungary	-9,4	United Kingdom	-8,9
United Kingdom	-0,1	Lithuania	-12,2	France	-10,0
Germany	-0,4	Latvia	-13,3	Hungary	-12,4
Hungary	-0,6	Estonia	-13,6	Greece	-13,4
France	-1,5	Ireland	-13,8	Netherlands	-15,1
Portugal	-1,9	Malta	-19,1	Slovakia	-20,8
Poland	-4,4	Norway	-21,7		
Iceland	-13,5				
Lithuania	-19,3				
*Prosentvis endring fra 1999–2003					
*Percentage change from 1999–2003					

skapingen er blitt mer eller mindre miljøvennlig, men sier også noe om utviklingen i de samlede transaksjonskostnadene i økonomien. Økt integrasjon med resten av Europa skulle i seg selv tilsi at fraktvolumet kunne ventes å gå noe opp. Det er også en avveining mellom fraktvolum og sentralisering. Stor grad av sentralisering gir mindre frakt, men kan ha andre kostnader.

same level as in 1995, and have only seen small changes in recent years. There are, however, some variations from country to country. The indicator is meant to show not only if the wealth creation has become more environmentally friendly or not, but also refers to the developments regarding the total transactional costs in the economy. Increased integration with the rest of Europe does in itself suggest that we should see some increase in the freight transport volume. There is also a link between freight transport volume and centralisation. A greater degree of centralisation results in less freight being transported, but this can result in other costs.

10. Sysselsettingsfrekvens

Sysselsettingsfrekvensen er målt som sysselsatte personer i alderen 15-64 år som andel av den totale befolkningen i samme aldersgruppe. Sysselsatte omfatter her alle som i en gitt uke arbeidet minst en time, samt folk som for en kort tid var borte fra arbeidet.

Dette er en av indikatorene der EU har tallfestet en konkret målsetting. EU ønsker at sysselsettingsfrekvensen skal være minst 70 pst. for befolkningen som helhet innen 2010. I tillegg skal sysselsettingsfrekvensen for kvinner være på minst 60 pst.

Figuren viser at Norge hadde en sysselsettingsfrekvens på 75,1 pst. i 2004. Dette er det tredje høyeste nivået i Europa etter Island og Danmark. For kvinner var den norske sysselsettingsfrekvensen 72,2 pst., mens den for menn var 77,9 pst. i 2004. Sysselsettingsfrekvensen er generelt høyere for menn enn for kvinner. Island har den høyeste sysselsettingsfrekvensen for begge grupper, med henholdsvis 78,8 pst. for kvinner og 85,8 pst. for menn.

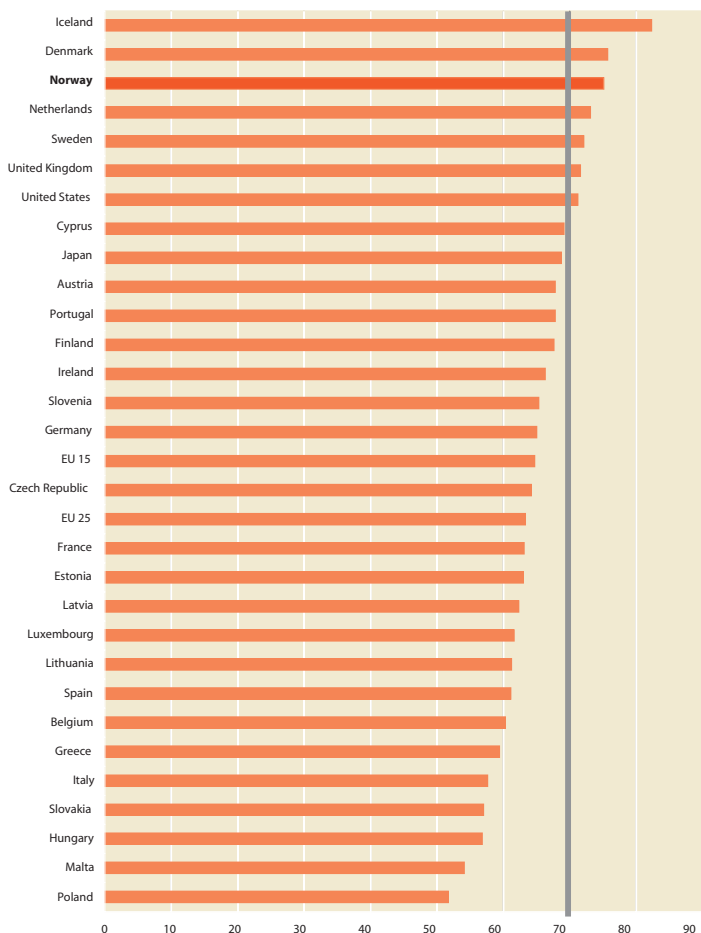
10. Employment rate

The employment rate is measured in employed persons aged 15 to 64 as a share of the total population in the same age group. "Employed persons" here covers everyone who has worked at least one hour in a given week, as well as people who for only a brief period of time are not working.

This is one of the indicators where the EU has set a concrete target. The EU would like the employment rate to be at least 70 percent for the population as a whole by 2010. In addition, the employment rate for women is to be at least 60 percent. Figure 10 shows Norway had an employment rate of 75.1 percent in 2004. This is the third highest level in Europe, only behind Iceland and Denmark. For women, the Norwegian employment rate was 72.2 percent, while for men it was 77.9 percent in 2004. The employment rate is generally higher for men than for women. Iceland has the highest employment rate for both groups, with 78.8 percent for women and 85.8 percent for men.

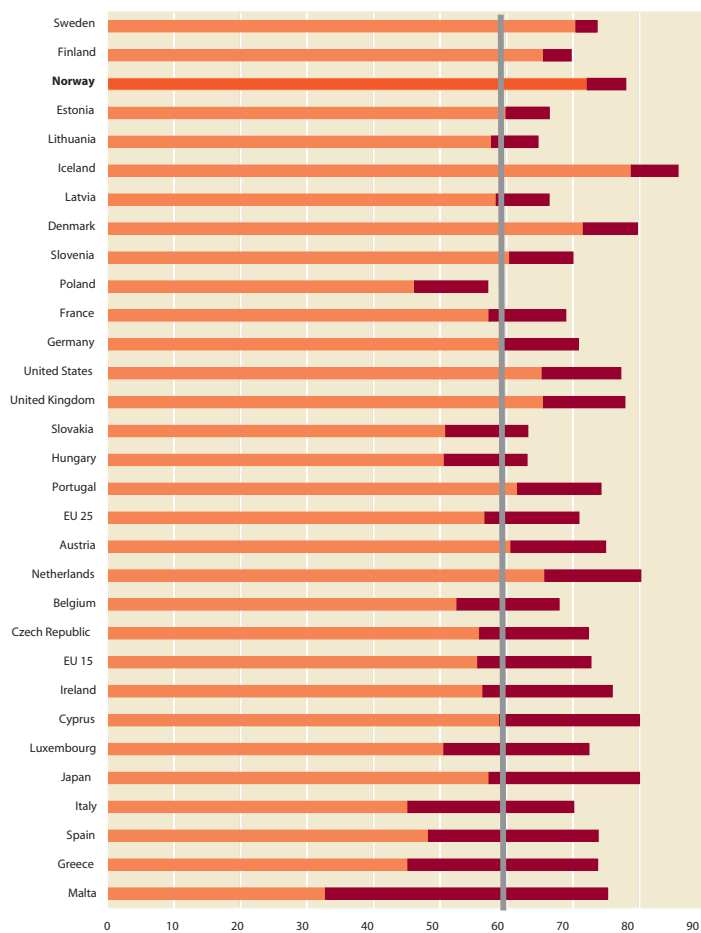
Figur 10a. Sysselsatte personer i alderen 15-64 år som andel av den totale befolkningen, 2004. EUs mål for 2010 er 70 %.

Figure 10a. Employed persons aged 15-64 as a share of the total population in the same age group, 2004. EU goal for 2010 is 70 %.

Figur 10b. Sysselsatte kvinner (oransje) og sysselsatte menn (oransje+rød) i alderen 15-64 som andel av den totale befolkningen av samme kjønn og alder, 2004

Figure 10.b Employed women (orange) and (men, red+orange) aged 15-64 as a share of total female (male) population of the same age and sex, 2004

Tabell 4: Endring i sysselsettingsindikatorer, 1999-2003
Table 4: Change in employment indicators, 1999-2003

	Total sysselsetting Total employment	Sysselsetting, kvinner Employment, women	Sysselsetting, menn Employment, men	Sysselsetting, eldre arbeidstagere Employment, older workers
Spain	7,3	9,8	4,5	6,3
Italy	4,9	6,9	2,8	2,9
Greece	3,5	4,2	2,6	0,1
Latvia	3,5	4,6	2,3	11,3
Slovenia	3,1	2,8	3,5	7,0
Ireland	3,0	4,5	1,4	5,8
France	2,2	3,4	0,9	8,5
EU 15	2,1	2,8	0,6	5,4
Estonia	1,5	2,2	0,6	4,9
Netherlands	1,4	3,5	-0,7	8,8
EU 25	1,3	3,8	-0,1	4,8
Hungary	1,2	1,7	0,7	11,7
Finland	1,2	2,2	0,5	11,9
Belgium	1,0	2,2	-0,2	5,4
United Kingdom	0,5	1,3	0,0	6,5
Portugal	0,4	2,3	-1,6	0,2
Sweden	0,4	1,1	-0,4	5,2
Luxembourg	-0,1	2,0	-2,1	4,4
Germany	-0,2	1,8	-2,0	4,0
Japan	-0,2	0,7	-1,0	-0,4
Denmark	-0,3	0,5	-1,1	5,8
Lithuania	-0,5	-1,6	0,4	6,2
Austria	-0,8	1,1	-2,7	-0,9
Slovakia	-1,1	-1,2	-1,1	4,5
Czech Republic	-1,4	-1,4	-1,7	5,2
Norway*	-2,4	-1,4	-3,4	0,6
United States	-2,7	-2,2	-3,3	2,2
Poland	-5,9	-5,0	-7,0	-5,7

*fra 2000
*from 2000

Den norske sysselsettingsfrekvensen har falt med 2,4 pst. fra 2000 til 2004. Særlig har sysselsettingen for menn falt. Samtidig har EU-landene og særlig EU15 opplevd en vekst i sysselsettingsfrekvensen. Spesielt sterk har sysselsettingsveksten vært i Spania og Italia.

I figur 10b er landene satt opp etter forskjellen mellom sysselsettingsfrekvensene for menn og kvinner. Minst er denne forskjellen i Sverige, etterfulgt av Finland og Norge. Vi merker oss at de nordiske land og de baltiske land er kjennetegnet av at det er liten forskjell i sysselsettingsfrekvens for menn og kvinner. Disse åtte landene er de åtte landene med den laveste forskjellen i frekvens. Størst er forskjellen i det sørøstlige Europa.

Sysselsettingsfrekvensen er ofte brukt for å omtale evnen et land har til å utnytte arbeidskraften.

The Norwegian employment rate decreased by 2.4 percent from 2000 to 2004. In particular the employment amongst men has decreased. At the same time, the EU states and especially the EU15 experienced an increase in the total employment rate. The growth in employment rate in Spain and Italy has been especially strong.

Figure 10b contains the countries listed by the difference in employment rate between men and women. Sweden has the smallest difference, followed by Finland and Norway. We notice that the Nordic countries and the Baltic States stand out as having the smallest difference in the total employment rate between men and women. These eight countries are those with lowest difference in frequency. The greatest differences appear in south-eastern Europe.

The employment rate is often used to represent a

Arbeidskraft er den viktigste innsatsfaktoren i produksjonen av de fleste varer og tjenester. Derfor kan indikatoren si noe om i hvilken grad et land har lykket i å inkludere befolkningen i arbeidslivet, og indikatoren er viktig for å vurdere ressursutnyttelsen i økonomien.

Siden indikatoren måler antall sysselsatte og ikke antall timer arbeidet, vil den ikke gi et korrekt bilde av hvorvidt landet utnytter ressursene sine dersom mange arbeider deltid. Det kan være grunn til å tro at antallet timer per arbeider er lavere i Norge enn i mange av de andre EU-landene.

Den delen av arbeidsstyrken som frivillig verken arbeider eller søker arbeid, representerer i prinsippet ikke en ledig ressurs. Skal man si noe om potensialet for økt arbeidsinnsats, bør man dessuten se på nivået på arbeidsledigheten.

Når det gjelder verdiskaping, er et annet viktig aspekt ved sysselsetting i hvilken grad virksomheter lykkes i å skaffe den kompetanse de ønsker og hvor mye hver person arbeider. Denne indikatoren gir ingen informasjon om dette.

11. Sysselsettingsfrekvens for eldre arbeidstakere

Sysselsettingsfrekvensen for eldre arbeidstakere er målt som sysselsatte i alderen 55-64 som andel av den totale befolkningen i samme aldersgruppe.

Sysselsettingsfrekvensen for eldre arbeidstakere er lavere enn for befolkningen sett under ett. EU har en målsetting om at sysselsettingsfrekvensen for denne gruppen skal være på minst 50 pst. innen 2010. I 2004 hadde Norge en sysselsettingsfrekvens på 65,8 pst. for eldre arbeidstakere. Bare Island og Sverige hadde høyere sysselsettingsfrekvens enn Norge for denne gruppen. For eldre kvinner var sysselsettingsfrekvensen mer enn dobbelt så høy som for gjennomsnittet i EU. En av grunnene til den høye sysselsettingsfrekvensen for befolkningen som helhet i Norge er nettopp høy arbeidsdeltakelse blant eldre arbeidstakere.

På samme måte som for sysselsettingsfrekvensen i befolkningen sett under ett, gir sysselsettingsfre-

country's ability to make use of the labour force. The labour force is the most important factor of production for most products and services. As a result, this indicator can tell us something about to what degree a country has succeeded in including the population into the labour market, and the indicator is important to evaluate the utilisation of resources in the economy.

As the indicator measures the number of employed persons and not the number of hours worked, it cannot provide us with a correct picture of how a country makes use of its resources if large numbers of individuals only work part-time. There are reasons to believe that in Norway the number of working hours per employee is lower than in many of the EU countries.

The segment of the labour force that voluntarily neither works nor seeks employment does not, in principle, represent an available resource. If something is to be said about the potential for increased labour, one should focus on the level of unemployment.

Regarding wealth creation, another important aspect with employment is to what degree businesses succeed in obtaining the required expertise and how much each employee works. On this, the indicator provides no information.

11. Employment rate of older workers

The employment for older workers is measured as the number of employed persons in the age bracket of 55 to 64 as a percentage of the total population in the same age group.

The employment rate for older workers is lower than the population as a whole. The EU's goal is that by 2010 the employment rate for this group will be at least 50 percent. In 2004 the frequency of employment in Norway was 65.8 percent for older workers. Only Iceland and Sweden had a higher employment rate in this group than Norway. The employment rate for older employed women was more than twice that of the average in the EU. One of the reasons for the high employment rate for the population as a whole in Norway is the high participation of older workers in the labour market.

In the same way as for the employment rate for the population as a whole, the employment rate for older workers is an indication of to what extent

kvensen for eldre arbeidstakere en indikasjon på i hvilken grad en lykkes i å utnytte denne delen av arbeidskraftressursene og inkludere store deler av befolkningen i arbeidslivet. Framskrivinger viser at mange land vil oppleve et underskudd på arbeidskraft i framtiden. I en slik situasjon vil denne indikatoren kunne gi relevant informasjon om evnen til å utnytte hele arbeidsstyrken. God ressursutnyttelse vil gi økt verdiskaping.

Ifølge OECDs siste rapport om den økonomiske situasjonen i Norge³ er en betydelig del av sysselsettingen for denne aldersgruppen i form av deltidarbeid. Sysselsettingen i denne gruppen er vesentlig lavere sammenliknet med andre europeiske land når man justerer for antall timer arbeidet enn når man måler bare antall sysselsatte. Forskjellen er størst for kvinner.

Figur 11. Sysselsatte i alderen 55-64 som andel av den totale befolkningen i samme aldersgruppe, 2004. EU mål for 2010 er 50 %.

Figure 11. Employed persons aged 55-64 as a share of the total population of the same age group, 2004. EU goal for 2010 is 50 %.

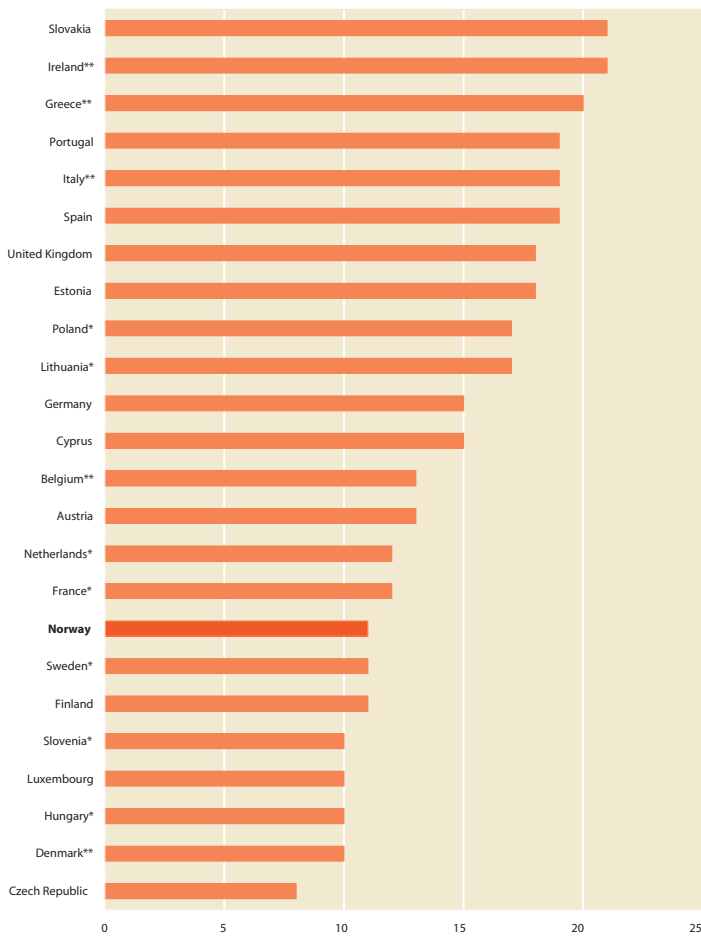

efforts have been successful in utilising the labour of this segment thus including a larger part of the population in the labour market. Projections indicate that many countries will experience a deficit of available labour in the future. In such an event, the indications could provide relevant information on the ability to make use of the entire labour force. A good utilisation of resources will provide increased wealth creation.

According to the last report by the OECD concerning the economic situation in Norway,³ a significant part of the employment in this age group consists of part-time employment. Employment in this group is substantially lower in comparison with other European countries when adjusted for total hours worked, compared to simply measuring the number of people who are employed. The difference is greatest for women.

Figur 12. Prosentdel av befolkningen med en disponible inntekt etter sosiale overføringer under 60 prosent av den nasjonale medianinntekt, 2003

Figure 12. Share of persons with a disposable income below 60 percent of the national median disposable income, after social transfers, 2003

* - numbers from 2002, ** - numbers from 2001

12. Risiko for fattigdom

Fattigdomsrisiko er definert som den delen av befolkningen som har en inntekt under 60 pst. av medianinntekten etter sosiale overføringer.

Det er noe begrenset datagrunnlag for denne indikatoren. Norge ligger på 11 pst., hvilket er om lag på nivå med de andre nordiske landene. Risikoen er generelt høyere for kvinner enn for menn. Det er en viss spredning mellom landene. Vi merker oss at Tsjekkia og Ungarn rapporterer lavere risiko for fattigdom enn de skandinaviske landene, mens Slovakia topper listen. Dette kan skyldes at de ulike landene bruker noe forskjellige definisjoner for medianinntekt og sosiale overføringer i sine beregninger. Det er derfor usikkert om tallene er helt sammenliknbare mellom land.

An delen av befolkningen med lave inntekter kan indikere om politikken for økt sosial utjevning har vært vellykket. Store sosiale forskjeller kan virke negativt på et lands evne til ressursutnyttelse. Indikatoren er derfor også relevant i et verdiskapingsperspektiv.

13. Spredning av regional arbeidsløshet

Spredning av regionale arbeidsløshetsrater blir målt ved å beregne en koeffisient av variasjonen av sysselsetting på tvers av regioner. Dette er beregnet på grunnlag av sysselsettingsdata for ulike regioner i hvert.

Datagrunnlaget for denne indikatoren er begrenset. Figuren tyder på at spredningen av regionale arbeidsløshetsrater i 2003 var høyest i Italia og lavest i Norge både for befolkningen som helhet, for kvinner og for menn. Det sterke skillet mellom nord og sør i Italia gjør at Italia skiller seg vesentlig fra de andre landene, og bidrar til å trekke opp gjennomsnittet i EU. Noen land har opplevd en viss reduksjon i de regionale forskjellene. Generelt er spredningen av regionale sysselsettingsrater større for kvinner enn for menn.

Store regionale forskjeller i arbeidsløshet vitner om at arbeidskraftressursene blir dårlig utnyttet og kan tyde på lav geografisk mobilitet. Sett fra et verdiskapingsperspektiv er dette lite heldig, og det er derfor et mål å lette mobiliteten med sikte på å utnytte arbeidskraftsressursene best mulig. Lav

12. At-risk-of-poverty rate

The risk of poverty rate is defined as the percentage of the population with an income below 60 per cent of the national median disposable income after social transfers.

The data is somewhat limited for this indicator. Norway is at 11 percent, which is about the same as the other Nordic countries. In general, the risk is higher for women than for men. There are some variations between the countries. We notice that the Czech Republic and Hungary report a lower risk of poverty than the Scandinavian countries, while Slovakia is at the top of the list. The reason may be due to the different countries using different definitions for median income and social transfers in their calculations. As a result, the numbers may not be comparable from country to country.

The percentage of the population with a low income may indicate whether the policy for balancing out the social differences has been successful or not. Increasing social differences can be negative for our ability to utilise national resources. The indicator is therefore also relevant from a wealth creation perspective.

13. Dispersion of regional unemployment rates

The dispersion of regional unemployment rates is measured by calculating the coefficient of the variation of employment across regions. This is calculated based on employment data from the selected regions in each country.

The data for this indicator is somewhat limited. Figure 13 suggests the dispersion of regional unemployment rates in 2003 were the highest in Italy and the lowest in Norway for the population as a whole, and for both women and men. The pronounced difference between northern and southern in Italy makes Italy stand out from the other countries, and contributes to increase in the EU average. Some countries have experienced a reduction in the regional differences. In general, the dispersion of the regional unemployment rate is greater for women than for men.

Large regional differences in unemployment show that labour force resources are being poorly utilised and suggest a low geographic mobility. This is not favourable from a wealth creation perspective,

mobilitet svekker ressursallokeringen og leder til at den samlede kapasiteten i økonomien ikke utnyttes fullt ut. De små forskjellene internt i Norge avspeiler en situasjon med generelt lav arbeidsledighet. Samtidig har det i Norge vært satset aktivt på arbeidsmarkedstiltak i områder med stor arbeidsløshet, for eksempel i Nord-Norge. Disse indikatorene er relevante for å vurdere hvor godt arbeidsmarkedet fungerer, og dermed grunnlaget for verdiskaping.

14. Langtidsledighet

Denne indikatoren måler langtidsledighet, som de som har vært uten arbeid i mer enn 12 måneder, som andel av arbeidsstyrken.

Figuren viser at det er stor variasjon mellom landene. Norge har den laveste frekvensen for langtidsledighet i 2004 med 0,8 pst. Gjennomsnittet for EU var på 4 pst., men vi ser at det er stor forskjell

and therefore one goal is to increase mobility to improve the utilisation of the labour force. Low mobility weakens the resource allocation and leads to the total capacity in the economy not being fully utilised. The small difference internally in Norway reflects a general situation with low unemployment. Norway has also made efforts in labour market initiatives in areas with high unemployment, such as in the northern part of Norway. These indicators are relevant to evaluate how well the labour market functions and therefore also the foundation for wealth creation.

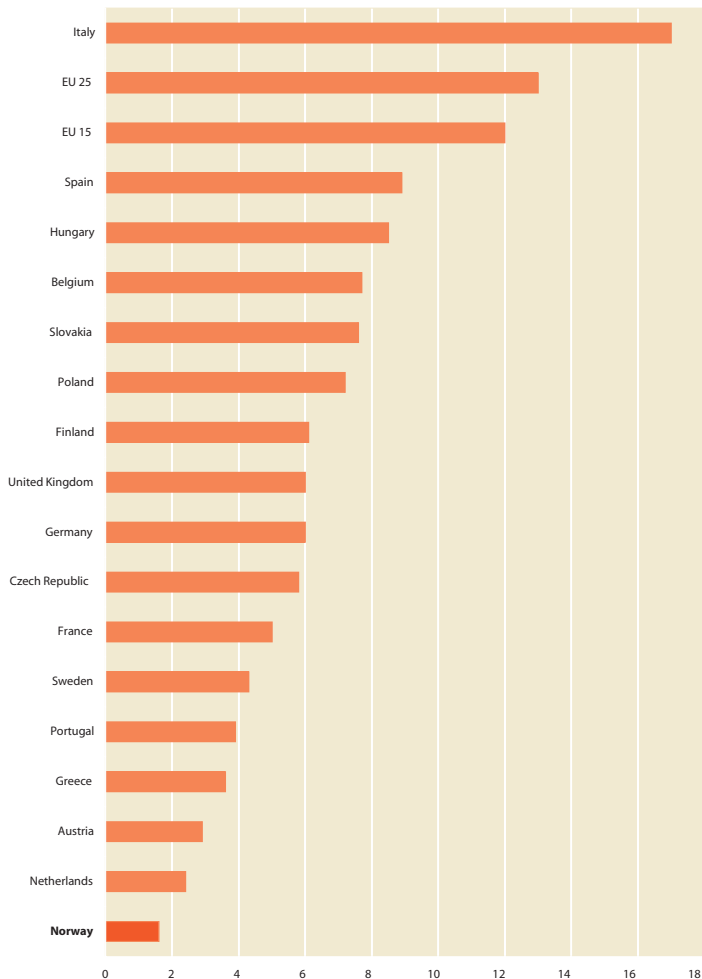
14. Long-term unemployment rate

This indicator measures long-term unemployment, those who have been out of work for more than 12 months, as a percentage of the total labour force.

Figure 14 shows a great variation between the countries. Norway had the lowest frequency for long-term unemployment in 2004, at 0.8 percent. The average in the EU was 4 percent, however

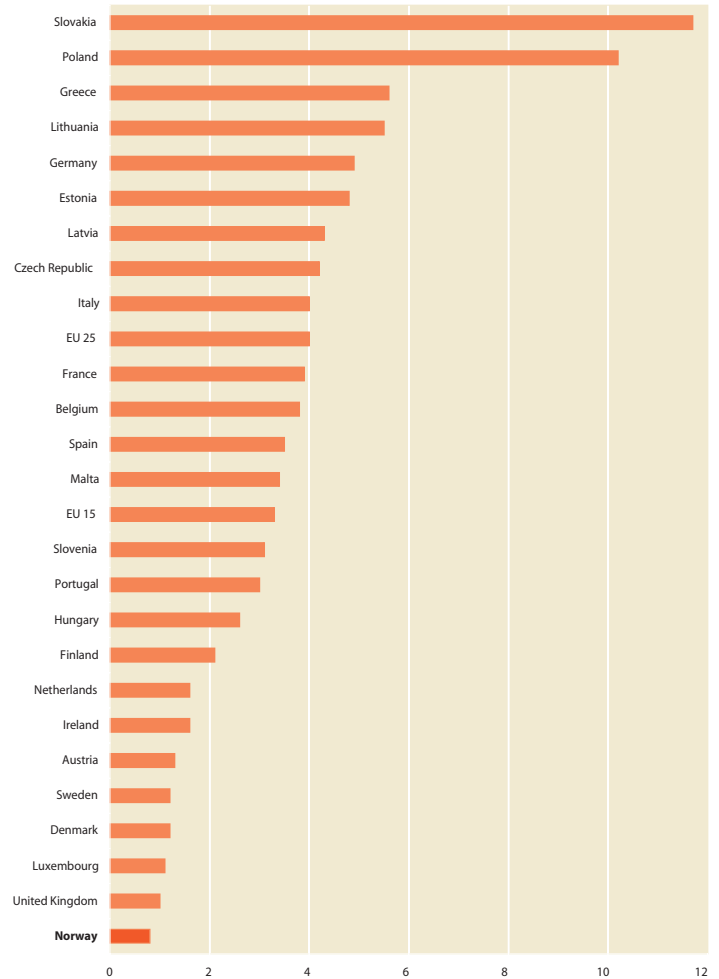
Figur 13. Mål for spredning i regional arbeidsledighet, 2003

Figure 13. Variation of unemployment rates across regions within countries, 2003

Figur 14. Langtidsledige (ledig mer enn 12 måneder) som andel av arbeidsstyrken i alderen 15-64, 2004

Figure 14. Long-term unemployed (over 12 months) as a percentage of the total active population aged 15-64, 2004

Tabell 5: Endring i sosialindikatorer fra 1999*
Table 5: Change in social indicators from 1999*

Spredning av regional ledighet, til 2003 Dispersion of unemployment, to 2003		Langtidsledighet, til 2004 Long-term unemployment, to 2004	
Poland	2,4	Poland	4,4
Austria	0,6	Slovakia	3,7
Germany	0,5	Portugal	1,2
Portugal	0,3	Czech Republic	1,0
Czech Republic	0,2	Germany	0,8
Netherlands	0,1	Norway**	0,5
Belgium	-0,3	Luxembourg	0,4
Italy	-0,4	Netherlands	0,4
EU 25	-0,4	Denmark	0,2
Sweden	-0,5	Lithuania	0,2
Slovakia	-0,5	Austria	0,1
Hungary	-0,6	EU 25	-0,1
Finland	-0,6	Slovenia	-0,1
Norway	-0,8	France	-0,2
United Kingdom	-1,1	Estonia	-0,2
Greece	-1,6	EU 15	-0,6
Spain	-1,8	United Kingdom	-0,7
France	-2,1	Sweden	-0,7
EU 15	-2,1	Hungary	-0,7
		Ireland	-0,8
		Finland	-0,9
		Greece	-0,9
		Malta**	-1,0
		Belgium	-1,1
		Spain	-2,4
		Italy	-2,7
		Latvia	-3,3

*endring i "risiko for fattigdom" er utelatt p.g.a. av manglende data
*change in "at-risk-of-poverty" is excluded because of lack of data
** fra 2000
**from 2000

mellom landene. Særlig har mange av de nye medlemslandene høy langtidsledighet. Mange av landene har redusert langtidsledigheten siden 1999.

Arbeidsledighet er en av de viktigste indikatorene for verdiskaping. En viss korttidsledighet er en nødvendig del av økonomisk endring, mens langtidsledighet er den mest presise indikatoren for ressursløsning som følge av arbeidsløshet. Det er også et velferdsaspekt i sammenheng med langtidsledighet, og dette kan i seg selv være en viktig grunn for å ha med denne indikatoren.

Et problem når man sammenlikner langtidsledighet mellom land, er at forskjellige land praktiserer svært forskjellige ordninger for å registrere personer som uføre. En person som i ett land er definert som ufør kan i et annet land velge å registrere seg som ledig, fordi dette gir bedre trygd. Det mest

there are large differences from country to country. The new Member States in particular have a high percentage of long-term unemployed. Many countries have reduced the level of their long-term unemployed since 1999.

Unemployment is one of the most important indicators of wealth creation. A certain amount of short-term unemployment is a vital part of economic change, while long-term unemployment is the most precise indicator for resources wasted. Further, long-term unemployment has a significant negative effect on social welfare. This is in itself a reason to include this indicator.

One problem comparing long-term unemployment between countries is that different countries have different ways of registering disabled citizens. A person who in one country is defined as disabled

interessante forholdet er hvor stor andel av befolkningen som står utenfor arbeidsstyrken. En tilnærming til denne problemstillingen kan være å se det totale omfanget av langtidsledighet og uføretrygdede under ett og sammenlikne denne størrelsen mellom land.

Eurostat har publisert hovedtall tall fra *EU Labour Force Survey*.⁴ Med utgangspunkt i tall for sysselsatte, arbeidsledige, langtidsledige og inaktive på grunn av uførhet (illness or disability) kan man beregne hvilken andel disse utgjør av arbeidsstyrken.⁵ For 2004 blir gjennomsnittet i EU25 9,5 pst. Basert på tall fra SSB og tilsvarende beregningsmetode utgjør andelen for Norge 11,6 pst.⁶ Det må tas i betraktning at den norske arbeidsstyrken har høyere deltakelse av eldre enn gjennomsnittet for EU, og at dette kan bidra til å øke andelen uføretrygdede (jf. indikator 11).

Om tallmaterialet:

Tallmaterialet in figurene 1-14 og tabellene 1-5 bygger på tall fra Eurostat.

may in another country choose to be registered as unemployed, as this would provide a better social assistance. The most interesting aspect is how large a share of the population is not included in the labour force. An approach to this problem could be to look at the total extent of the long-term unemployed and disabled as one, and then compare this to other countries.

Eurostat has published key numbers from the *EU Labour Force Survey*.⁴ Based on numbers for employed, unemployed, long-term unemployed and inactive due to disability (illness or disability) one can calculate the share these individuals make up of the labour force.⁵ In 2004, the average in EU25 amounted to 9.5 percent. Based on the numbers from Statistics Norway (SSB) and the same method for calculation, we find that in Norway the number is 11.6 percent.⁶ One has to consider that the Norwegian labour force has a higher percentage of older workers than the average in the EU, and this contributes to an increased share in the statistical rate of disabled (see indicator 11).

About the data used:

The data presented in Figures 1-14 and in Tables 1-5 are based on data from Eurostat.

---

4 Eurostat (2005): Statistics in focus. Population and social conditions, 9/2005.

5 Regnestykket basert på Eurostats kategorier: [(Unemployed 1 year or longer: 8,5 mill) + (Inactive, would like to have work but not seeking because of illness or disability: 1,9 mill) + (Inactive, does not want to have work because of illness or disability: 11,2 mill)] / [(Persons in employment: 194 mill) + (Unemployed: 19,4 mill) + (Inactive, would like to have work but not seeking because of illness or disability: 1,9 mill) + (Inactive, does not want to have work because of illness or disability: 11,2 mill)] = 0,095

6 Basert på tall fra SSB: [Antall mottakere av uførepensjon: 310 884 + (antall ledige 53 uker el mer, AKU: 10 000)] / [(Arbeidsstyrken 16-74 år, AKU: 2 382 000) + (Antall mottakere av uførepensjon: 310 884)] = 0,116. Vi kan ikke være sikre på at disse tallene er sammenlignbare ettersom de er hentet fra ulike kilder og ikke består av nøyaktig de samme kategoriene.

---

4 Eurostat (2005): Statistics in focus. Population and social conditions, 9/2005.

5 Calculations based on Eurostat's categories: [(Unemployed 1 year or longer: 8.5 mill) + (Inactive, would like to have work but not seeking because of illness or disability: 1.9 mill) + (Inactive, does not want to have work because of illness or disability: 11.2 mill)] / [(Persons in employment: 194 mill) + (Unemployed: 19.4 mill) + (Inactive, would like to have work but not seeking because of illness or disability: 1.9 mill) + (Inactive, does not want to have work because of illness or disability: 11.2 mill)] = 0.095

6 Based on figures from Statistics Norway (SSB): [Number of recipients of disability pensions: 310,884 plus (number of unemployed 53 weeks or more, AKU: 10,000)] / [(Labour force 16-74 years old, AKU: 2,382,000) plus (Number of recipients of disability pensions: 310,884)] = 0.116. We cannot be sure that these numbers are comparable as they have been obtained from different sources and do not consist of precisely the same categories.

Utgitt av:
Nærings- og handelsdepartementet
Publikasjonen finnes på internett:
<http://www.odin.dep.no/nhd>

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:
Departementenes servicesenter
Kopi- og distribusjonsservice
www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

Oppgi publikasjonskode: K-0690 B

Trykk: www.kursiv.no 01/2006 – opplag 1000 – 1. utgave

Published by:
Ministry of Trade and Industry
Internet address:
<http://www.odin.dep.no/nhd>

Additional copies may be ordered from:
Government Administration Services
Kopi- og distribusjonsservice
www.publikasjoner.dep.no
E-mail: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Fax: + 47 22 24 27 86

Publication number: K-0690 E

Printed by: www.kursiv.no 01/2006 – 1000